

The Mediating Role of the Concept of God in the Relationship Between Religious Beliefs, and Teachers' Optimism and Professional Ethics

Seyyede Fatemeh Mousavi-Nia¹

Shahrbano Dehroyeh²

1. MA in Department of Psychology, Adib Mazandaran Higher Education Institute, Sari, Iran. **Email:** manage1376@gmail.com
2. **Corresponding Author:** Assistant Professor, Department of Psychology, Adib Mazandaran Higher Education Institute, Sari, Iran. **Email:** fateme.dehroye@gmail.com

Article Info	ABSTRACT
<p>Article type: Research</p> <p>Received: 18 April 2024 Revised: 21 April 2024 Accepted: 23 May 2024 Published: 15 July 2024</p> <p>Keywords Religious Beliefs, Optimism, Professional ethics, Concept of God, Teachers.</p>	<p>Objective: This study examines the relationship between religious beliefs, and teachers' optimism and professional ethics with the mediating role of the concept of God within a causal model framework.</p> <p>Method: This study is applied in nature and descriptive-correlational in terms of research method. The statistical population included all high school teachers in Behshahr, Iran, during the 2023-2024 academic year, totaling 850 teachers. A stratified sampling method based on gender was used to select 265 participants. Data were collected using standard questionnaires: Kusworo's Professional Ethics (1998), Scheer & Carver's Optimism (1994), Najafi's Religious Beliefs (2006), and Mazaheri et al.'s Concept of God (2005). Data were analyzed using SPSS-28 and PLS3.8 software.</p> <p>Results: The findings indicated that the total effect coefficient of religious beliefs on teachers' professional ethics with the mediating role of the concept of God was 0.507, indicating that the mediating role of the concept of God in the relationship between religious beliefs and professional ethics is significant. Additionally, the total effect coefficient of religious beliefs on teachers' optimism with the mediating role of the concept of God was 0.706, indicating that the mediating role of the concept of God in the relationship between religious beliefs and optimism is also significant. Therefore, at a 95% confidence level, the mediating effect of the concept of God in the relationship between religious beliefs and both professional ethics and optimism can be confirmed.</p> <p>Conclusion: According to the findings of this study, it can be concluded that by strengthening religious beliefs and fostering a positive concept of God among teachers, their levels of optimism and professional ethics can be improved.</p>

Cite this article

Mousavi-Nia, S.F., Dehroyeh, S., (2024). The Mediating Role of the Concept of God in the Relationship Between Religious Beliefs, and Teachers' Optimism and Professional Ethics. *Applied Issues in Islamic Education*, 9 (2), 109-134.
<https://dx.doi.org/10.61186/qaiie.9.2.109>

© The Author(s). Publisher: Academy of Scientific Studies in Education.

وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و
برنامه‌ریزی آموزشی

پژوهشگاه تعلیم و تربیت

پژوهشگاه
مطالعات آموزش و پرورش

نقش واسطه‌ای تصور از خدا در ارتباط بین باورهای مذهبی با خوش‌بینی و اخلاق حرفه‌ای معلمان

سیده فاطمه موسوی نیا^۱ | شهریانو دهرویه^۲

۱. کارشناسی ارشد گروه روان‌شناسی، مؤسسه آموزش عالی ادیب مازندران، ساری، ایران. **رایانامه:** managel376@gmail.com

۲. نویسنده مسئول: استادیار، گروه روان‌شناسی، مؤسسه آموزش عالی ادیب مازندران، ساری، ایران. **رایانامه:** fateme.dehroye@gmail.com

چکیده	اطلاعات مقاله
<p>هدف: هدف از مطالعه حاضر بررسی رابطه باورهای مذهبی با خوش‌بینی و اخلاق حرفه‌ای با میانجی‌گری تصور از خدا در معلمان در قالب یک مدل علی است.</p> <p>روش: این پژوهش از نظر ماهیت مسئله و نوع هدف، کاربردی و از نظر شیوه پژوهش توصیفی از نوع هم‌بستگی است. جامعه آماری شامل، کلیه معلمان مقطع متوسطه شهرستان بهشهر در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۲ به تعداد ۸۵۰ نفر است که به روش نمونه‌گیری طبقه‌ای به تفکیک جنسیت تعداد ۲۶۵ نفر به‌عنوان نمونه انتخاب شدند. جهت جمع‌آوری داده‌ها از پرسش‌نامه‌های استاندارد اخلاق حرفه‌ای کادوژیر (۱۹۹۸)، خوش‌بینی شیبیر و کارور (۱۹۹۴)، باورهای مذهبی نجفی (۱۳۸۵)، تصور از خدا مظاهری و همکاران (۱۳۸۴) استفاده شد. داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار اسپاس ۲۸ و پی‌ال‌اس ۸ مورد تحلیل قرار گرفتند.</p> <p>یافته‌ها: یافته‌ها نشان داد مقدار ضریب اثر کل تأثیر باورهای مذهبی بر اخلاق حرفه‌ای معلمان با نقش میانجی تصور از خدا برابر ۰/۵۰۷ است که نشان می‌دهد، نقش میانجی تصور از خدا در رابطه بین باورهای مذهبی و اخلاق حرفه‌ای معلمان دار است. همچنین مقدار ضریب اثر کل تأثیر باورهای مذهبی بر خوش‌بینی معلمان با نقش میانجی تصور از خدا برابر ۰/۷۰۶ است که نشان می‌دهد، نقش میانجی تصور از خدا در رابطه بین باورهای مذهبی و خوش‌بینی نیز معنی دار است. بنابراین می‌توان در سطح اطمینان ۹۵ درصد تأثیر میانجی‌گری تصور از خدا در رابطه بین باورهای مذهبی و اخلاق حرفه‌ای و خوش‌بینی در معلمان را تأیید کرد.</p> <p>نتیجه‌گیری: با توجه به یافته‌ها می‌توان نتیجه گرفت با تقویت باورهای مذهبی و ایجاد تصور مثبت از خداوند در معلمان، میزان خوش‌بینی و اخلاق حرفه‌ای آنان را بهبود بخشید.</p>	<p>نوع مقاله: پژوهشی</p> <p>دریافت: ۳۰ فروردین ۱۴۰۳ بازنگری: ۰۲ اردیبهشت ۱۴۰۳ پذیرش: ۰۳ خرداد ۱۴۰۳ انتشار: ۲۵ تیر ۱۴۰۳</p> <p>کلیدواژه‌ها باورهای مذهبی، خوش‌بینی، اخلاق حرفه‌ای، تصور از خدا، معلمان.</p>

موسوی نیا، سیده فاطمه، و دهرویه، شهریانو (۱۴۰۳). نقش واسطه‌ای تصور از خدا در ارتباط بین باورهای مذهبی با خوش‌بینی و اخلاق حرفه‌ای معلمان. *مسائل کاربردی تعلیم و تربیت اسلامی*، ۹ (۲)، ۱۰۹-۱۳۴.
<https://dx.doi.org/10.61186/qaiie.9.2.109>

استناد

© نویسندگان.

ناشر: پژوهشگاه مطالعات آموزش و پرورش.

مقدمه

از مهم‌ترین ملزومات پیشرفت هر کشور داشتن نیروی انسانی کارا و کارآمد است (شفیعی‌نیا، ۱۳۹۴: ۲۳). بدیهی است که در هر جامعه‌ای نظام آموزشی زیربنای توسعه اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی به‌شمار می‌رود. توجه به عامل پیشرفت و ترقی جوامع نشان‌دهنده آن است که جوامعی پیش‌تاز این ماراتن هستند که از نظام آموزشی کارآمد و اثربخش برخوردار بوده‌اند از این‌روست که در این عصر جامعه ما بیش از هر زمان دیگری نیازمند یک نظام آموزشی پویا، مترقی و کارآمد است تا بتواند پاسخ‌گوی نیازها و انتظارات جامعه باشد. پاسخ‌گویی به این نیازها و انتظارات در گرو تحقق اهداف آموزشی است که در حقیقت مبین آرمان‌های جامعه هستند. اهداف آموزشی در سازمان‌های آموزشی که شامل مدارس و آموزشگاه‌ها هستند، محقق می‌شوند و از مهم‌ترین نشانه‌های تحقق اهداف آموزشی در جامعه اخلاق حرفه‌ای معلمان است (طاهری، ۱۳۹۸: ۳۸). اخلاق حرفه‌ای به‌عنوان یک مقوله مهم در چند دهه اخیر مورد توجه صاحب‌نظران، اندیشمندان و مدیران قرار گرفته و در دنیای امروز نیز یکی از مسائل مهم سازمان‌ها است که مدیران با به‌کارگیری آن، کارایی و اثربخشی سازمان خود را افزایش داده و منافع بلندمدت سازمان خود را تضمین می‌کنند و بدون شک یکی از شیوه‌های مؤثر و کارآمد در مدیریت و رهبری در سازمان‌ها است (فرزانه، ۱۴۰۱: ۱۴۴). معلمان به‌عنوان نقطه آغاز هر تحول آموزشی و پرورشی، بیش‌ترین و برترین نقش را برعهده دارند. این باور و جود دارد که زیباترین طرح اصلاح و بازسازی آموزش و پرورش در صورت نداشتن معلم کافی و باکیفیت مطلوب با شکست روبه‌رو خواهد شد. شواهدی و جود دارد مبنی بر این‌که معلمی، حرفه‌ای پُراسترس است. در شغل معلمی، عواملی مانند فشار کاری زیاد، تعارض با دانش‌آموزان، مسئولیت‌های حرفه‌ای و مسائل مرتبط با نظام اداری، به‌عنوان استرس‌های شغلی عمده محسوب می‌شوند که می‌توانند بر عملکرد شغلی آن‌ها نیز تأثیرگذار باشند (گل صنم لو، نعیمی، خورسندی طاسکوه و شریعتی، ۱۴۰۰: ۱۸۲).

یکی از راه‌های ارتقاء عملکرد شغلی، احیای اخلاقیات در سازمان است. استفاده از مفهوم اخلاق در بخش عمومی در سال‌های اخیر، افزایش چشم‌گیری داشته است و نظام‌های آموزشی نیز به‌عنوان یک خدمت‌دهنده در بخش عمومی با چنین موضوعی مواجه هستند (بشارت، شاه‌طالبی حسین‌آبادی و سعیدیان خوراسگانی، ۱۴۰۰: ۲۴۴). اخلاق حرفه‌ای به‌عنوان مجموعه‌ای از کنش و واکنش‌های اخلاقی است که از سوی افراد پذیرفته شده است و از سوی سازمان‌ها مقرر می‌شود تا بهترین روابط ممکن را برای اعضای خود در اجرای وظایف حرفه‌ای فراهم آورد (کاسورو^۱، ۲۰۲۰: ۱۳۳). امروزه داشتن اخلاق حرفه‌ای، به‌عنوان یک مزیت رقابتی در مدارس مطرح است. موفقیت در مدارس ناشی از ایجاد و به‌کارگیری مدیریت اخلاق در مدارس است. ضعف در سیستم اخلاقیات و گرایش به سمت عدم اعتماد، منجر به کاهش ارتباطات و افزایش خسارت سازمانی می‌شود و مدیریت به‌سمت کنترل گذشته‌نگر سوق پیدا می‌کند. به‌این‌ترتیب، انرژی سازمان به منفی تبدیل می‌شود؛ از این‌رو معرفتی که می‌تواند به‌عنوان کاتالیزوری برای عقلانی کردن سازمان مبتنی بر نگرش انسان‌گرایانه عمل کند، اخلاق حرفه‌ای است (احمدی، ۱۳۹۹: ۶۰).

امروزه در بسیاری از مدارس دولتی، بی‌تفاوتی اخلاقی معلمان نسبت به دانش‌آموزان دیده می‌شود و بسیاری از معلمان جنبه‌های اخلاقی و انگیزشی کار را در نظر نمی‌گیرند و فقط انجام کارها در زمان مشخص خود، برایشان اهمیت دارد که این امر در بسیاری از مواقع باعث کاهش انگیزه در دانش‌آموزان می‌شود (نصیری، ۱۳۹۹: ۵۳، طاهریان و بهرامی، ۱۳۹۹). بر اساس اصل دوم فضایل و رذایل اخلاقی از اصول اخلاق حرفه‌ای معلمی از دیدگاه بوبر^۱ (۱۹۸۲) باور دارد در پرتو شکل‌گیری رابطه شخص با خویشتن، درک صحیح از فضایل و رذایل اخلاقی شکل می‌گیرد. بوبر بر این باور بود که مبانی اخلاقی هنجاری، معیارهای درستی و نادرستی عمل انسانی را ارائه می‌دهند و از این‌رو هر یک از فضایل اخلاقی و رذایل متناظر با آن‌ها از یک مبنای اخلاقی استنباط شده است. برای مثال مبنای اخلاقی نقش اساسی وجدان در عمل انسان، فضیلت اخلاقی آن ارزیابی ارزش ذاتی اعمال به مدد نیروی وجدان و رذیلت اخلاقی آن عدم به‌کارگیری نیروی وجدان برای ارزیابی اعمال از دیدگاه بوبر است (بوبر، ۱۹۸۲). پژوهش غلامی، حیدری و بختیار نصرآبادی (۱۴۰۱) نشان داد در واقع فضیلت‌های اخلاقی در تفکر بوبر، همان مسئولیت‌های اخلاقی عمده‌ای هستند که عمل معلم بر وفق مقتضیات این فضیلت‌ها و دوری از رذایل اخلاقی می‌تواند به شخص معلم در مواجهه صحیح با مسائل اخلاقی و حل اثربخش آن مسائل در هنگام انجام فعالیت‌های حرفه‌ای تا حدی مدد رساند. فضایل اخلاقی بوبری و رذایل اخلاقی متناظر با آن‌ها نقطه مقابل یکدیگرند. اگر شخص معلم در جهت عمل به فضایل اخلاقی تلاش کند در راه درست اخلاقی قرار دارد، اما سکون، انفعال و یا عمل نکردن به فضایل اخلاقی به معنای فروغلتیدن در رذایل است. به‌همین دلیل، بررسی اخلاق کاری در بین معلمان، از ضرورت بسیاری برخوردار است. رهنمودهای برگرفته از نظریه اخلاقی بوبر در حوزه ارتباطی معلم با خویشتن می‌تواند به معلمان در فرایند ساختن هویت و شخصیت مطلوب اخلاقی و حرفه‌ای خویش مدد رساند و با کمک کردن به گسترش افق دید و بهبود درک معلمان، ارتباط واقعی و مؤثر معلمان با خودشان و شاگردانشان را تسهیل کند. علاوه بر اخلاق حرفه‌ای که هدف و جهت را در عملکرد شغلی تعیین می‌کند، به‌نظر می‌رسد خوش‌بینی نیز می‌تواند از عوامل اثرگذار بر رسالت افراد در مسیر شغلی‌شان باشد (دله و سیریل^۲، ۲۰۲۲: ۲۷۲). خوش‌بینی یکی از مؤلفه‌های روان‌شناس مثبت‌گرا است که با داشتن استناد مثبت در مورد تفسیر رویدادها و پیشامدها در زمان حال و آینده، تعریف می‌شود. در واقع منظور از خوش‌بینی، داشتن امیدواری برای کسب نتایج مطلوب در آینده است (ران^۳ و همکاران، ۲۰۱۷: ۱۸۱). مفهوم خوش‌بینی برای داشتن تفسیرهای مثبت‌اندیشانه در مورد رویدادها، امید به فائق آمدن بر مشکلات و رسیدن به موفقیت مورد استفاده قرار می‌گیرد (مک لین، تایلر و جیمنز^۴، ۲۰۱۹: ۲۰۷).

افراد خوش‌بین از راهبردهای خلاقانه در مدیریت عوامل تنش‌زا، کسب اطلاعات برنامه‌ریزی، بازسازی مثبت و مهارت‌های حل مسئله استفاده می‌کنند (گودوین^۵، ۲۰۱۹: ۱۲۷). اما افرادی که سطح خوش‌بینی آن‌ها پایین است، تفسیرهای منفی و نگران‌کننده نسبت به رویدادها دارند، در مقابل با شرایط سخت و دشوار در مسیر شغلی، انگیزه خود را از دست داده و احتمال کنار کشیدن آن‌ها زیاد است (تایلر،

1. Buber
2. Dele & Cyril
3. Ran

4. Mc Lean, Tayler & Jimenes
5. Goodwin

مک لین، بریس، آبری و گرانجر^۱، ۲۰۱۹). در کنار اخلاق حرفه‌ای، خوش‌بینی، موتور محرک سازمان‌ها برای تحقق هرچه سریع‌تر موفقیت سازمان است و انگیزه‌های تازه‌ای را به بدنه سازمان‌ها تزریق می‌کند (شیوخی، ۱۴۰۰). خوش‌بینی، یک نوع جهان‌بینی امیدوارانه در مورد خود، افراد، اشیاء و رویدادها است که همراه با تبیین‌های مثبت و سازنده از توانایی‌های خود، بستری برای مقابله سازنده با سختی‌ها و ناملایمت‌ها ایجاد می‌کند (محسنی، میرشکاری، کهکی، ثناگو و آهوپی، ۱۳۹۵: ۱۲). فورستنبرگ، آلفس و شانترز^۲ (۲۰۲۰) نشان دادند تحلیل احساسات مثبت به‌ویژه خوش‌بینی از دیدگاه روان‌شناس، موقعیت‌هایی را مشخص می‌کند که به رشد و شکوفایی انسان‌ها منجر می‌شود و فرصت‌هایی را در اختیار افراد قرار می‌دهد که می‌توانند به راحتی با شرایط سخت مقابله کنند و انعطاف‌پذیری لازم را در برخورد با شرایط و موقعیت‌ها از خود نشان دهند. افرادی که از سطح بالای خوش‌بینی برخوردارند، رضایت بیشتری از زندگی دارند، سطح کم‌تری از استرس را تجربه می‌کنند، فرسودگی شغلی کم‌تری دارند و از شغل خود احساس رضایت دارند.

کرک پاتریک^۳ بر اساس نظریه دل‌بستگی، مسئله اعتقادات و باورهای مذهبی را مورد بررسی قرار داد و به این نتیجه رسید که افرادی که خداوند را پناهگاه امن و تکیه‌گاه مطمئنی برای خود می‌دانند و اعتقاد دارند که خداوند می‌تواند همیشه در همه‌جا حضور داشته باشد، بر همه چیز آگاه است و بر انجام هر کاری تواناست، آمادگی بیشتری دارند که به خدا تکیه و اعتماد کنند و کارهای خود را به او واگذار کنند (ایرانپور، ایرانپور و فتاحی اردکانی، ۱۴۰۲: ۲۸). سرگزی (۱۳۹۷) نشان داد بین باورهای مذهبی، ذهن‌آگاهی و مطلوبیت اجتماعی با خوش‌بینی معلمان زن رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. هدن^۴ (۱۹۸۳)، معتقد است دین‌داری، عامل اساسی اجتماعی شدن و انسجام فکری، عملی و جهت‌گیری در رفع مشکلات، پدیده‌ها و مسائل اجتماعی است (حسینی، آزاد ارمکی، بهار و آذری، ۱۴۰۰). یکی از مؤلفه‌های مهم تأثیرگذار در اخلاق حرفه‌ای و خوش‌بینی، درک تصور از خدا در فرد است. به اعتقاد بسیاری از صاحب‌نظران، تصور از خدا، یک الگوی درونی روان‌شناختی از تصورات فرد در مورد خداست. به‌راستی، یک فرایند ترکیب محفوظات و تنظیم انبوه خاطراتی از منابع مختلف در ارتباط با خدا است (حسینائی و جعفری، ۱۳۹۷: ۱۰۴). در واقع تصور از خدا، یک الگوی درونی روان‌شناختی از تصورات افراد در مورد خداست. حالتی روان‌شناختی است که به چگونگی احساس فرد نسبت به خداوند و برداشت و درک فرد مبنی بر چگونگی احساس خداوند نسبت به وی مربوط می‌شود (امیدی، رفیعی هنر و سقای بی‌ریا، ۱۴۰۱).

می‌توان گفت تصور از خدا، شناخت و باور به پروردگار یکتا، انبیاء، آخرت و احکام الهی و داشتن علائق و عواطف معینی نسبت به خدا، خود و دیگران و جهان هستی در جهت تقرب به خدا و التزام و عمل به وظایف دینی است (رحیمی، زاده‌محمدی و غباری بناب، ۱۴۰۱: ۸۴). تصور فرد از خدا، عبارت است از تجربه درونی افراد با خدا و دیگران که به‌صورت بازنمایی ذهنی خود را نشان می‌دهد، رشد تصور افراد به‌خدا همراه با تجربیات زندگی آنان شکل می‌گیرد و از کیفیت دل‌بستگی افراد نسبت به خدا تأثیر می‌پذیرد، افرادی با دل‌بستگی ایمن به خدا، تصور مثبت‌تری از خدا دارند و خداوند را نزدیک به خود و در

1. Taylor, Mc lean, Bryce, Abry & Granger
2. Furstenberg, Alfes & Shantz

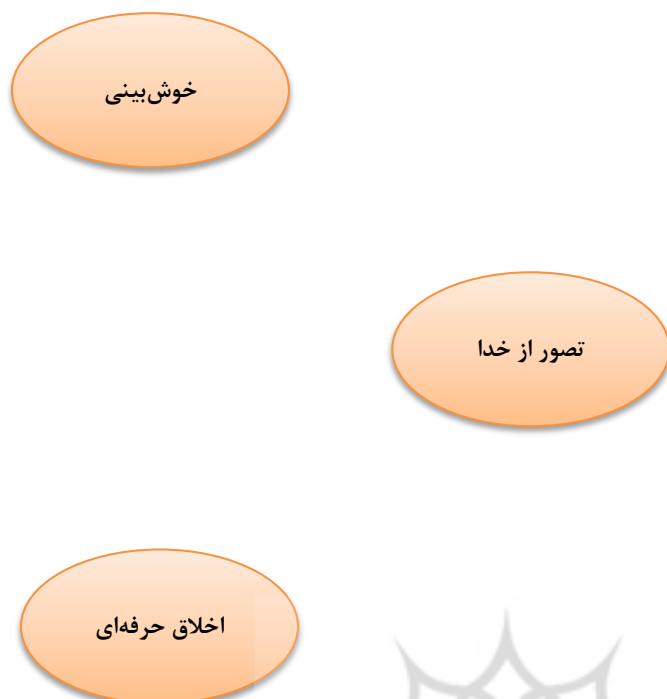
3. Kirkpatrick
4. Heden

دسترس می‌دانند که به هنگام درخواست، کمک به یاری آنان خواهدشتافت (طلائی، محرری، توکلی، فردوسی مکان و برهانی مغانی، ۱۳۹۲: ۲۱۶). نتایج پژوهش جلیلی و هاشمی (۱۴۰۲) نشان داد که با درونی شدن جهت‌گیری مذهبی و در نتیجه بالارفتن سطوح تحول اخلاقی، اخلاق حرفه‌ای در معلمان ابتدایی افزایش می‌یابد. شفیع‌پور مطلق و آتشک (۱۴۰۰) نشان دادند که بین باورهای دینی باعدالت و تعهد شغلی، رابطه معناداری وجود دارد. در رابطه با پیامدهای باورهای دینی سعیدیان و ملکی (۱۳۹۸) نشان دادند که بین باورهای مذهبی و اخلاق حرفه‌ای، رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. از آن‌جا که معلمان، به‌عنوان عامل کلیدی توسعه اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و سیاسی جوامع بشری، نقش حیاتی را در امر آموزش سرمایه‌انسانی هر کشوری ایفاء می‌کنند و در کشور ما فراتر از آن، در کنار خانواده، نقش اصلی تعلیم‌وتربیت را برعهده دارند و نیروی انسانی آینده کشور، محصول تلاش، همت، کوشش، تدبیر و تربیت معلمان امروز می‌باشد، معلمان باید از شاخص‌ها و ویژگی‌های خاص و مترقی مانند خوش‌بینی در محیط کاری و اخلاق سالم برخوردار باشند که بتوانند در تربیت نیروی انسانی آینده کشور موفق عمل کنند؛ چرا که تجزیه‌وتحلیل عوامل مؤثر در رشد و توسعه جوامع بشری اعم از پیشرفته و در حال رشد، بیان‌گر آن است که کارآمدی و اثربخش بودن نظام آموزشی در هر کشوری به رشد و توسعه همه‌جانبه آن کشور، کمک شایانی می‌کند و نهادهای آموزشی به‌تدریج پی برده‌اند که در شرایط پیچیده و دشوار امروزی، بدون داشتن نیروی انسانی متخصص و متعهد، قادر نخواهند بود که پاسخ‌گوی نیازهای روزافزون جامعه خود باشند (شعبانی بشلی، ۱۴۰۱).

از آن‌جایی که بخش قابل‌توجهی از فعالیت‌های آموزش‌وپرورش در مدارس صورت می‌گیرد، مدارس به‌عنوان یک نظام اجتماعی حساس و مهم، از جایگاه خاصی برخوردارند. مدارس در صورتی خواهند توانست وظیفه خطیری را که به دوش آن‌هاست، به نحو احسن انجام دهند که سازمان‌هایی پویا و با عملکرد، مورد انتظار باشند (علاقه‌بند، ۱۴۰۰). این نظام، از عناصر مختلفی تشکیل شده است و هرکدام از این عناصر در پیش‌برد اهداف آن مؤثرند. معلمان، مهم‌ترین و مؤثرترین عامل در مدارس به‌حساب می‌آیند، در این بین، عملکرد معلمان در مدارس از اهمیت زیادی برخوردار است؛ چون بر بسیاری از خروجی‌های مدرسه از جمله اثربخشی و کارایی مدارس، رشد و شخصیت دانش‌آموزان تأثیرگذار است (شیردل، ۱۴۰۲). افتخاری شهری، مؤمنی مهموئی، اکبری و عجم (۱۴۰۲) نشان دادند سواد دینی معلمان در تربیت دینی فراگیران علاوه‌بر شاخص‌های شناختی و تخصصی به عوامل مختلفی چون ابعاد عاطفی و نگرشی، روبه‌ای، ارتباطی و تعاملی وابسته است. محمد حسنی (۱۴۰۲) نشان داد که بین دین‌داری در کار و اثربخشی عملکرد معلمان رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد. هم‌چنین فرزانه (۱۴۰۱) در پژوهشی مبانی دینی پیش‌فرض‌های اخلاق حرفه‌ای معلمان و اعضای هیئت علمی دانشگاه‌ها را سه دسته پیش‌فرض عمده برای ورود به عرصه تعلیم‌وتربیت به اثبات رساندند که پایبندی به آن‌ها اساتید و معلمان را در رسیدن به اهداف آموزشی‌وپررشی خود موفق می‌دارد. این پیش‌فرض‌ها شامل عناصر و پیش‌فرض‌های اعتقادی، پیش‌فرض‌های معرفتی و پیش‌فرض‌های رفتاری که نقش اساسی در دستیابی به اهداف آموزشی و پرورشی آنان ایفاء می‌کند. پژوهش فلاحی سرشت، یزدان‌بخش و فداکار گلبو (۱۴۰۰) نشان داد باورمذهبی قوی افراد جامعه و رضایت زناشویی در بین زوجین و حمایت اجتماعی توسط اطرافیان باعث نگرش مثبت والدین نسبت به فرزند معلول و پذیرش بهتر آن‌ها خواهد شد.

پژوهش قدیمی یردوقدی و حافظیان (۱۳۹۹) نشان داد که هوش اجتماعی بر دینداری و خودمتمایزسازی معلمان به طور مستقیم اثرگذار است.

کوچر، براگر، رودریگز-سردنیسکی و ماسکو^۱ (۲۰۲۲) در پژوهشی نشان دادند که اعتقادات مذهبی و سلامت معنوی نه تنها باعث بهبود یافتن نگرش‌های کاری می‌شود؛ بلکه با رفتارهایی مانند رفتار مدنی، اخلاق حرفه‌ای ارتباط مثبت دارند. ویمبرلی^۲ (۲۰۲۰) نشان داد که نگرش‌ها و باورهای مذهبی هر فرد ریشه در باورهای خانواده دارد. افرادی که باورهای مذهبی قوی دارند در برخوردهای اجتماعی نیز قوی عمل می‌کنند و شایستگی‌های بالاتری از خود نشان می‌دهند. شایستگی‌های اجتماعی فرزندان با یک بُعد قوی ارتباط دارد و آن هم نگرش‌ها و باورهای مذهبی است که از عمق خانواده بر می‌خیزد. از آنجایی که اخلاق حرفه‌ای معلّم، به‌عنوان یک اصل اساسی در آموزش است و پژوهش‌گران و صاحب‌نظران توجه ویژه‌ای به آن داشته‌اند، اگر نگاهی اجمالی به پژوهش‌های انجام‌گرفته شود، علاوه‌بر خلاء توجه به این موضوع در مدارس ایران، این پژوهش موضوعی است که با متغیرهای موردنظر، چه در ایران و چه خارج از ایران، کاری در این زمینه صورت نگرفته و این تازگی و نو بودن، اهمیت آن را دوچندان کرده و پژوهش‌گر را ترغیب به بررسی رابطه بین باورهای مذهبی با خوش‌بینی و اخلاق حرفه‌ای با میانجی‌گری تصور از خدا در معلّمان کرده است تا از این طریق، بتوان گامی مؤثر در تسهیل اجرای برنامه‌های تغییر و تحول و افزایش بهبود اخلاق حرفه‌ای و خوش‌بینی در معلمان برداشت. بدون تردید، نتایج این پژوهش می‌تواند به مسئولان آموزشی در تدوین برنامه‌های آموزشی کمک کند و در نهایت، به سامان‌دهی امر یادگیری در دانش‌آموزان، این آینده‌سازان میهن، به‌صورت مناسب و در شأن نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران، یاری رساند و برای برنامه‌ریزان نظام آموزشی، والدین دانش‌آموزان و دیگر پژوهش‌گران قابل‌استفاده باشد. این پژوهش قادر خواهد بود معلّمان و مدیران را نسبت به اهمیت باورهای مذهبی و تصور از خدا و ارتباط آنان با اخلاق حرفه‌ای و خوش‌بینی، آگاه سازد. با عنایت به موارد مطرح‌شده و با توجه به اهمیت نقش تصور از خدا و باورهای مذهبی به همراه محیط کاری سالم در بهبود شرایط کاری و ارتقا بهره‌وری سازمان‌ها به‌خصوص آموزش و پرورش به‌عنوان یکی از پیش‌روترین سازمان‌های آینده‌پژوه، آینده‌نگر و آینده‌ساز، با توجه به شکاف پژوهشی که در این زمینه وجود دارد، از این رو پرسش اصلی پژوهش حاضر این است که آیا تصور از خدا به‌عنوان عامل میانجی می‌تواند رابطه بین اخلاق حرفه‌ای و خوش‌بینی در معلمان را تحت تأثیر قرار دهد؟ با توجه به مبانی نظری و پیشینه، شکل ۱ مدل مفهومی پژوهش را نشان می‌دهد.

شکل ۱: مدل مفهومی پژوهش (نگارندگان، ۱۴۰۳)

روش

پژوهش حاضر رابطه باورهای مذهبی با خوش‌بینی و اخلاق حرفه‌ای با میانجی‌گری تصور از خدا در معلمان را در قالب یک مدل علی مورد بررسی قرار داد. جامعه آماری این پژوهش، شامل کلیه معلمان مقطع متوسطه شهرستان بهشهر در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۲ است که با مراجعه به آموزش و پرورش شهرستان بهشهر، آمار تعداد معلمان مقطع متوسطه ۸۵۰ نفر (۴۳۰ معلم مرد و ۴۲۰ معلم زن) بوده است. بر اساس جدول کرجسی و مورگان، ۲۶۵ نفر با روش نمونه‌گیری طبقه‌ای به تفکیک جنسیت، ۱۲۹ زن و ۱۳۶ مرد به‌عنوان نمونه انتخاب شد. ابزار گردآوری داده به شرح ذیل است:

الف. پرسش‌نامه اخلاق حرفه‌ای (کادوزیر^۱، ۲۰۰۲): برای اندازه‌گیری اخلاق حرفه‌ای از پرسش‌نامه ۱۶ سؤالی کادوزیر (۲۰۰۲) استفاده شد که اخلاق حرفه‌ای را در ۸ بُعد مسئولیت‌پذیری (پرسش‌های ۱، ۲) صادق بودن (پرسش‌های ۳، ۴) عدالت و انصاف (پرسش‌های ۵، ۶) وفاداری (پرسش‌های ۷، ۸) برتری‌جویی و رقابت‌طلبی (پرسش‌های ۹، ۱۰) احترام به دیگران (پرسش‌های ۱۱، ۱۲) هم‌دردی با دیگران (پرسش‌های ۱۳، ۱۴) و رعایت و احترام نسبت به ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی (پرسش‌های ۱۵، ۱۶) اندازه‌گیری می‌کند. در پژوهش کادوزیر (۱۹۹۸) ضریب آلفای کرونباخ پرسش‌نامه اخلاق حرفه‌ای، ۰/۷۹ گزارش شد. در پژوهش حاضر ضریب آلفای محاسبه شده برای این پرسش‌نامه ۰/۸۶ محاسبه شد.

ب. پرسش‌نامه خوش‌بینی (شیر و کارور^۱، ۱۹۸۵): برای ارزیابی خوش‌بینی سرشتی، آزمون جهت‌گیری ذهنی را تدوین کردند و بعدها آن را تجدیدنظر قرار دادند. نوع خوش‌بینی که توسط LOT ارزیابی می‌شود، یک صفت شخصیتی است که مشخصه آن، انتظارات مطلوب شخصی در آینده است. آزمون جهت‌گیری زندگی شامل ۸ ماده است که ۴ ماده آن بیان‌گر خلق خوش‌بینانه است و ۴ ماده آن بیان‌گر خلق بدبینانه است. پاسخ‌دهندگان در یک مقیاس چند درجه‌ای، میزان موافقت یا عدم موافقت خود را با هر یک از جملات اعلام می‌کنند. این آزمون از لحاظ بیش‌تر ویژگی‌های روان‌سنجی، مناسب است. پژوهش‌های مکرر نشان داده که خوش‌بینی و بدبینی سرشتی، با طیف گسترده‌ای از سازه‌ها مرتبط است؛ مانند: عزت‌نفس، ناامیدی و روان‌آزرده‌خویی این مطب نشان‌گر اعتبار و هم‌گرایی این پرسش‌نامه است. به‌علاوه تحلیل عاملی خوش‌بینی سرشتی و سازه‌های مرتبط به آن نشان‌دهنده است که خوش‌بینی سرشتی یک عامل مستقل و مجزا است که این، نشان‌دهنده اعتبار افتراقی این سازه است. این آزمون از هم‌سانی درونی مطلوبی برخوردار است. ضریب آلفای کرونباخ برای این آزمون برابر با ۰/۷ بود. در این پژوهش ضریب آلفای محاسبه‌شده برای این پرسش‌نامه ۰/۷۴ محاسبه شد.

ج. پرسش‌نامه باورهای مذهبی (نجفی، ۱۳۸۵): این پرسش‌نامه توسط نجفی (۱۳۸۵) برای سنجش عمل به باورهای دینی، تهیه شده است که دارای ۲۵ پرسش است و در طیف لیکرت ۵ گزینه‌ای (خیلی کم تا خیلی زیاد) نمره‌گذاری شده است. هر پرسش آزمون، ۵ گزینه دارد که از صفر تا چهار، نمره‌گذاری می‌شود. بدین ترتیب کم‌ترین نمره کل، صفر و بیش‌ترین نمره کل، صد است. مواد آزمون در چهار حوزه عمل به واجبات و مستحبات، فعالیت‌های مذهبی و مداخله‌دادن مذهب در تصمیم‌گیری‌ها و انتخاب‌های زندگی قرار دارد. در پژوهش پوررستار و حکمتی (۱۳۸۹) پایایی این آزمون از طریق بازآزمایی و دو نیمه کردن به ترتیب ۰/۷۶ و ۰/۹۱ به‌دست آمد. هم‌چنین ضریب آلفای کرونباخ این آزمون، ۰/۹۴ محاسبه شد. در این پژوهش پایایی ابزار ۰/۸۵ محاسبه شد.

د. پرسش‌نامه تصور از خدا (لارنس^۲، ۱۹۹۷): این پرسش‌نامه توسط لارنس (۱۹۹۷) طراحی و در ایران توسط صادقی و همکاران (۱۳۸۷) ترجمه و اجرا شد. دارای ۳۳ آیتم و ۶ خرده آزمون است. در طیف لیکرت ۵ گزینه‌ای (کاملاً موافق تا کاملاً مخالف) نمره‌گذاری شده است. پرسش‌های ۱-۵-۷-۸-۱۰-۱۴-۱۹-۲۱-۲۶-۲۹-۳۱-۳۲-۳۳ به‌صورت معکوس نمره‌گذاری می‌شوند. حضور (۳-۹-۱۵-۲۱-۲۷-۳۱-۳۳)، چالش (۴-۱۰-۱۶-۲۲-۲۸)، پذیرندگی (۵-۱۱-۱۷-۲۳-۲۹-۳۲)، خیرخواهی (۶-۱۲-۱۸-۲۴-۳۰)، تأثیرپذیری (۱-۷-۱۳-۱۹-۲۵) و مشیت الهی (۲-۸-۱۴-۲۰-۲۶) خرده آزمون‌های این مقیاس را تشکیل می‌دهند. نمره کل آزمون بین ۳۳ تا ۱۶۵ است. هرچه نمره محاسبه‌شده، بزرگ‌تر باشد، تصور فرد از خدا مثبت‌تر است. در پژوهش صادقی و همکاران (۱۳۸۷) ضریب آلفای کرونباخ این پرسش‌نامه ۰/۸۰ گزارش شده است. در پژوهش نجات و همکاران (۱۳۹۲) ضریب آلفای کرونباخ این پرسش‌نامه ۰/۷۶ گزارش شده است. در این پژوهش

ضریب آلفای محاسبه شده برای این پرسش‌نامه ۰/۸۵ محاسبه شد. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار اسپاس‌اس ۲۸ و بسته نرم‌افزاری پی‌ال‌اس ۳/۸ انجام شد.

یافته‌ها

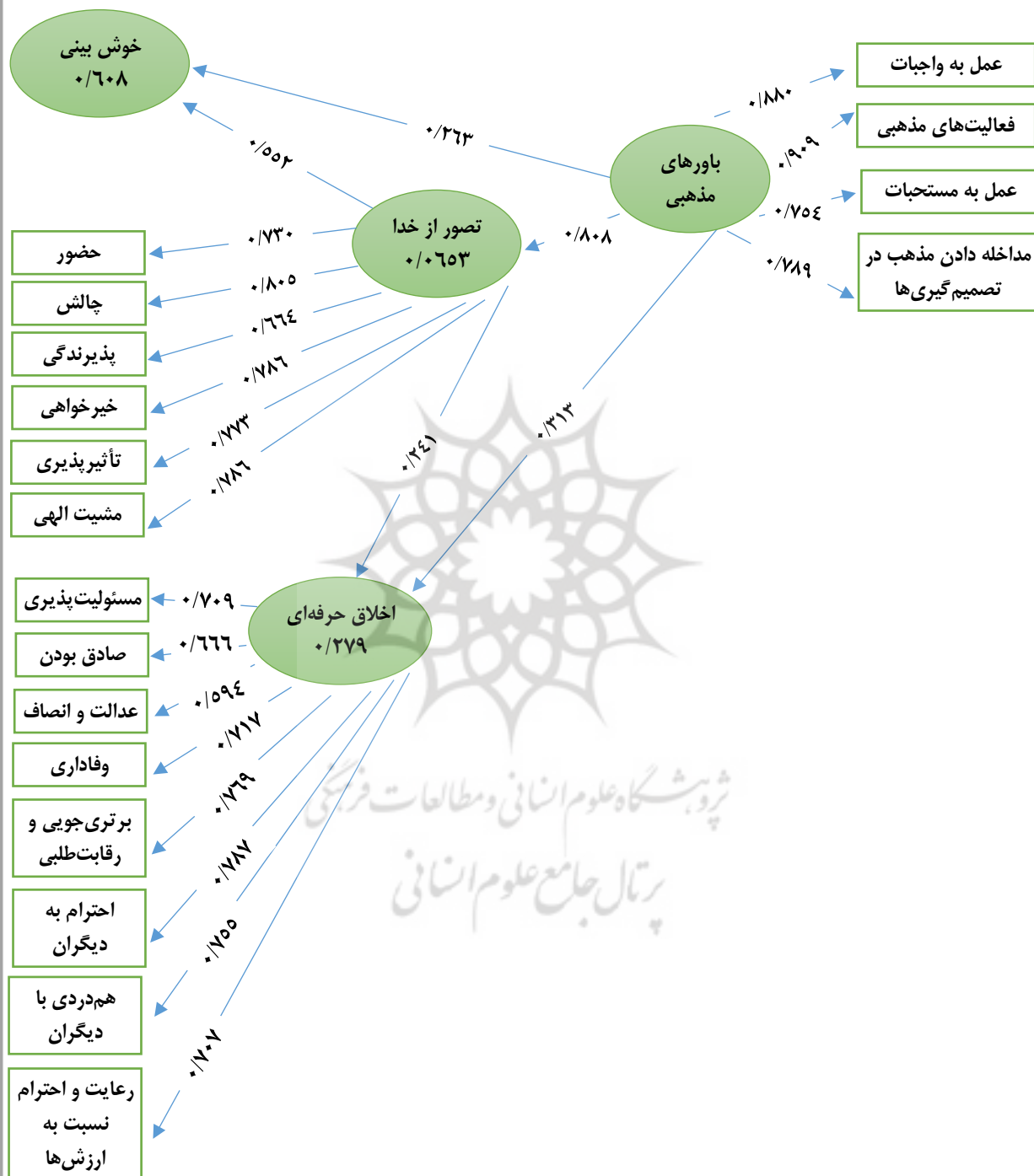
در این بخش اطلاعات جمعیت‌شناختی معلمان در شاخص‌های سن، مدرک تحصیلی و سابقه کاری با توجه به درصد فراوانی نشان داد که اکثریت معلمان در گروه سنی ۳۶ تا ۴۰ سال (۴۳ درصد)، میزان تحصیلات اکثریت معلمان لیسانس (۵۶ درصد) و سابقه کاری اکثریت معلمان بین ۱۱ تا ۲۰ سال (۴۷ درصد) قرار داشت. جدول ۱ شاخص‌های توصیفی متغیرهای پژوهش را نشان می‌دهد.

جدول ۱: شاخص‌های توصیفی متغیرهای پژوهش

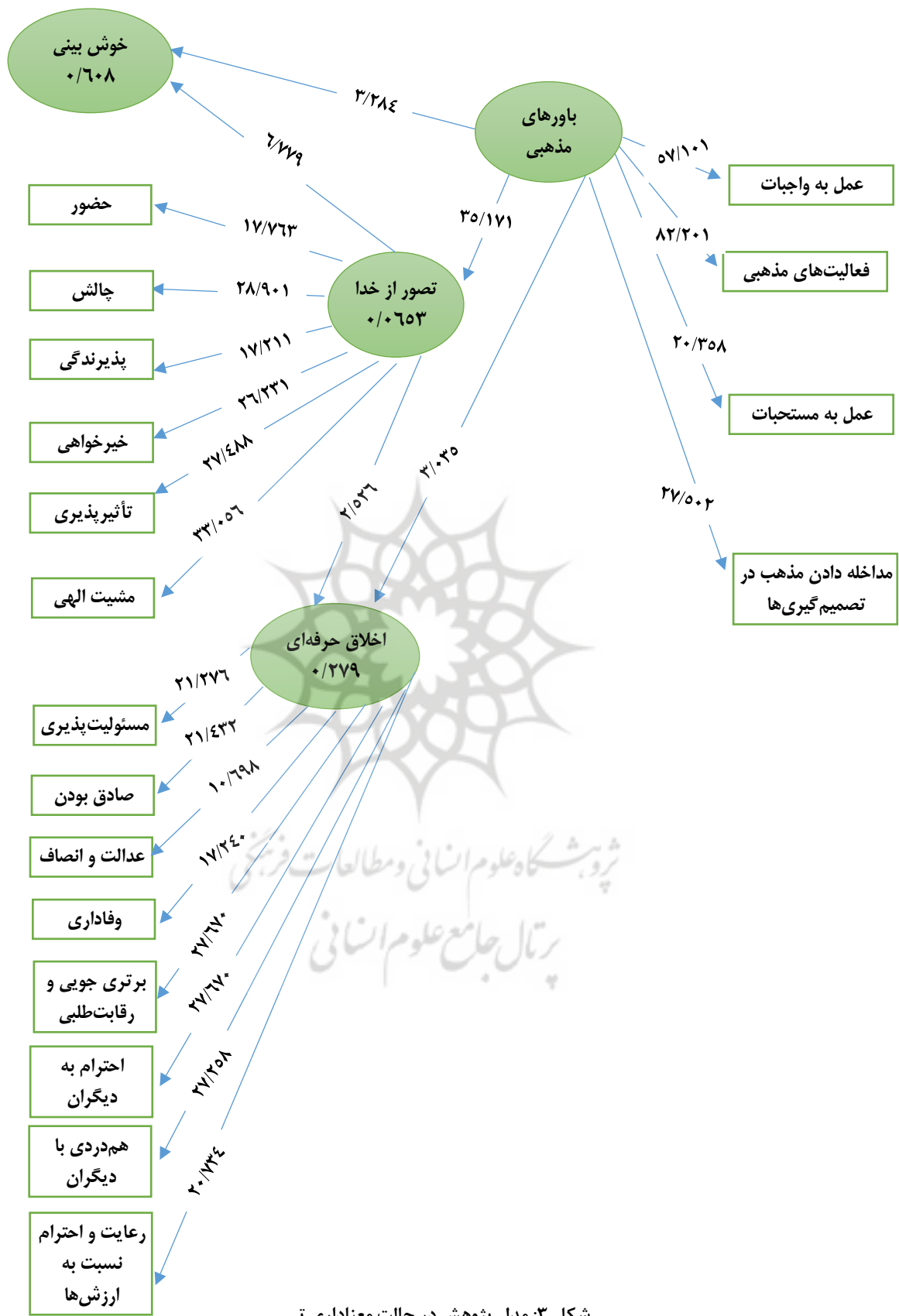
سازه	مؤلفه	M	SD	چولگی	کشیدگی
خوش‌بینی	-	۱۱/۷۸	۱/۸۱	۷	۱۵
	حضور	۱۳/۵۲	۰/۸۵	-۰/۵۸	-۰/۰۴
	چالش	۱۳/۶۸	۱/۰۱	-۱/۰۶	۰/۶۰
	پذیرندگی	۱۳/۴۷	۱/۰۵	-۰/۴۹	-۰/۴۰
	خیرخواهی	۱۳/۵۴	۰/۸۹	-۰/۶۶	-۰/۰۰۶
	تأثیرپذیری	۱۳/۷۰	۱/۰۰۸	-۰/۷۵	۰/۰۲۷
	مشیت الهی	۱۳/۶۵	۱/۰۱	-۰/۵۴	-۰/۵۷
تصور از خدا	تصور از خدا	۸۱/۶۰	۴/۴۲	۶۶	۹۰
	مسئولیت‌پذیری	۶/۱۵	۰/۹۴	-۱/۳۲	۱/۴۶
	صادق بودن	۵/۴۷	۰/۹۸	-۰/۵۷	-۰/۳۰
	عدالت و انصاف	۵/۸۵	۰/۸۸	-۰/۷۹	۰/۲۴
	وفاداری	۵/۷۶	۰/۹۶	-۱/۱۳	۱/۲۵
	برتری‌جویی و رقابت‌طلبی	۵/۴۳	۱/۱۴	-۰/۵۲	-۰/۷۴
	احترام به دیگران	۵/۱۲	۱/۰۲	-۰/۰۵	-۰/۹۷
	همدردی با دیگران	۵/۴۶	۰/۹۲	-۰/۳۸	-۰/۷۹
	رعایت و احترام نسبت به ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی	۵/۴۷	۰/۹۱	-۰/۳۲	-۰/۷۲
	اخلاق حرفه‌ای	۴۴/۷۲	۵/۵۹	۲۹	۵۶
باورهای مذهبی	عمل به واجبات	۱۳/۷۰	۱/۰۸	-۰/۶۹	-۰/۴۸
	عمل به مستحبات	۱۳/۶۸	۱/۱۰	-۰/۷۷	-۰/۳۹
	فعالیت‌های مذهبی	۱۳/۴۰	۱/۰۰۷	-۰/۶۴	-۰/۲۶
	مداخله‌دادن مذهب در تصمیم‌گیری‌ها	۱۳/۴۳	۱/۱۱	-۰/۶۶	-۰/۵۴
	باورهای مذهبی	۵۴/۲۴	۳/۵۹	۴۴	۶۰

همان‌طور که در جدول ۱ مشاهده می‌شود، شاخص‌های میانگین و انحراف استاندارد متغیرها، نشان‌گر پراکندگی مناسب داده‌ها و شاخص‌های چولگی و کشیدگی حاکی از طبیعی بودن توزیع متغیرهای پژوهش هستند. میانگین خوش‌بینی، تصور از خدا، اخلاق حرفه‌ای و باورهای مذهبی در معلمان در سطح مطلوبی قرار دارد. در ادامه برای هر یک از متغیرهای مورد بررسی آزمون نرمال بودن توزیع داده‌ها انجام گرفت و به بررسی مدل پژوهش پرداخته شد. شکل ۲ مدل مفهومی پژوهش در حالت ضرایب مسیر

استانداردشده را نشان می‌دهد. در شکل ۲ ضرایب مسیر که بیان‌گر شدت رابطه است، مشاهده می‌شود. اندازه ضریب مسیر نشان‌دهنده قدرت و قوت رابطه بین دو متغیر است. براساس ضریب مسیرها می‌توان گفت که میزان تأثیر باورهای مذهبی بر تصور از خدا بیش‌تر از میزان تأثیر سایر متغیرها بر هم است.

شکل ۲: مدل پژوهش در حالت ضرایب مسیر استانداردشده

شکل ۳: مدل پژوهش در حالت معناداری تی

مقادیر t-value برای تمامی مسیرها از مقدار استاندارد قدرمطلق ۱/۹۶ بیش تر است و گواهی بر وجود رابطه معناداری بین متغیرهای پژوهش دارد. معیار اول از بررسی مدل ساختاری، ضرایب معناداری تی بین متغیرهای مکنون است. چنانچه مقدار به دست آمده بیش تر از ۱/۹۶ شده باشد، آن رابطه یا فرضیه تأیید می شود.

جدول ۲: نتایج مربوط به معناداری روابط بین متغیرهای اصلی

نتیجه	سطح معناداری	value T	β	مسیر: متغیر مستقل
معنادار است	۰/۰۰۰	۳۵/۱۷۱	۰/۸۰۸	تصور از خدا ← باورهای مذهبی
معنادار است	۰/۰۰۱	۳/۲۸۴	۰/۲۶۳	خوش بینی ← باورهای مذهبی
معنادار است	۰/۰۰۳	۳/۰۳۵	۰/۳۱۳	اخلاق حرفه‌ای ← باورهای مذهبی
معنادار است	۰/۰۰۰	۶/۷۷۹	۰/۵۵۲	خوش بینی ← تصور از خدا
معنادار است	۰/۰۱۲	۲/۵۲۶	۰/۲۴۱	اخلاق حرفه‌ای ← تصور از خدا

همان طور که در جدول ۲ ملاحظه می شود، مقادیر تی محاسبه شده بین تمامی متغیرهای مستقل مدل و وابسته موجود در مدل بزرگ تر از ۱/۹۶ بوده و که بیان گر این است کلیه مسیرهای تأثیرگذاری در سطح ۹۵ درصد معنادار هستند. دومین معیار بررسی مدل ساختاری، ضریب تعیین مربوط به متغیرهای مکنون درونزا (وابسته) در مدل است و نشان دهنده تأثیر یک متغیر برونزا بر یک متغیر درونزا است که سه مقدار ۰/۱۹، ۰/۳۳ و ۰/۶۷ به عنوان مقدار ملاک برای مقادیر ضعیف، متوسط و قوی ضریب تعیین در نظر گرفته می شوند. هر چه ضریب تعیین مربوط به سازه‌های درونزای یک مدل بیش تر باشد، نشان از برازش بهتر مدل است. پس از بررسی برازش بخش اندازه گیری و بخش ساختاری مدل، برازش کلی مدل از طریق معیار GOF که شاخصی برای بررسی برازش مدل جهت پیش بینی متغیرهای درونزا می باشد، استفاده می شود. که مقدار آن بین صفر تا یک قرار دارد و مقادیر نزدیک به یک نشان گر کیفیت مناسب مدل هستند و توانایی پیش بینی کلی مدل را مورد بررسی قرار می دهد و مدل آزمون شده پیش بینی متغیرهای مکنون درونزا را دارد. این معیار از طریق رابطه زیر محاسبه می شود. $GOF = \sqrt{Communalities \times R^2}$

جدول ۳: نتایج برازش کلی مدل با معیار GOF

GOF	R ²	Communalities	
۰/۴۳۵۷	۰/۲۷۹	۰/۳۷۰	اخلاق حرفه‌ای
	-	۰/۴۷۶	باورهای مذهبی
	۰/۶۵۳	۰/۴۰۳	تصور از خدا
	۰/۶۰۸	۰/۲۳۰	خوش بینی

به طوری که Communalities نشانه میانگین مقادیر اشتراکی هر سازه است و R^2 میانگین مقادیر R Squares سازه‌های درونزای مدل است. بر اساس جدول ۳ میانگین مقادیر ضریب تعیین R^2 متغیرها برابر ۰/۵۱۳۴ است. هم چنین میانگین مقادیر اشتراکات متغیرهای پژوهش ۰/۳۶۹۷۵ است؛ بنابراین مقدار GOF مدل عبارت است از: $GOF = \sqrt{0.36975 \times 0.5134} = 0.4357$ که مقدار GOF برابر ۰/۴۳۵۷ به دست آمد و این مقدار بیش تر از ۰/۳۶ است نشان از برازش قوی مدل کلی پژوهش دارد؛ بنابراین می توان گفت برازش کلی مدل پژوهش بسیار مناسب است. در ادامه به بررسی فرضیه‌های پژوهش پرداخته شد.

بین باورهای مذهبی با خوش‌بینی و اخلاق حرفه‌ای با میانجی‌گری تصور از خدا در معلمان رابطه وجود دارد.

جدول ۴: بررسی فرضیه اصلی پژوهش

مسیر	اثر مستقیم	اثر غیر مستقیم	اثر کل	آماره تی	آزمون سوبل	سطح معناداری	نتیجه
اخلاق حرفه‌ای ← تصور از خدا ← باورهای مذهبی	۰/۳۱۳	۰/۱۹۴	۰/۵۰۷	۲/۴۷۳	۲/۵۳۰	۰/۰۱۴	تأیید شد
خوشبینی ← تصور از خدا ← باورهای مذهبی	۰/۲۶۳	۰/۴۴۶	۰/۷۰۶	۶/۳۵۵	۶/۶۹۰	۰/۰۰۰	تأیید شد

همان‌طور که در جدول ۴ مشاهده می‌شود، مقدار ضریب اثر کل تأثیر باورهای مذهبی بر اخلاق حرفه‌ای معلمان با نقش میانجی تصور از خدا برابر ۰/۵۰۷ است. که نشان می‌دهد، نقش میانجی تصور از خدا در رابطه بین باورهای مذهبی و اخلاق حرفه‌ای معنی‌دار است. از طرفی باتوجه‌به این‌که مقدار قدر مطلق آماره سوبل از ۱/۹۶ بیش‌تر محاسبه شده و سطح معناداری آزمون (۰/۰۱۴) کم‌تر از سطح خطای ۰/۰۵ به‌دست‌آمده است، می‌توان در سطح اطمینان ۹۵ درصد تأثیر میانجی‌گری تصور از خدا در رابطه بین باورهای مذهبی و اخلاق حرفه‌ای در معلمان را بار دیگر تأیید کرد؛ بنابراین می‌توان نتیجه گرفت بین باورهای مذهبی و اخلاق حرفه‌ای با نقش میانجی تصور از خدا در معلمان رابطه وجود دارد. به‌عبارتی دیگر این‌گونه تفسیر می‌شود که باورهای مذهبی علاوه‌بر تأثیر مستقیم خود بر اخلاق حرفه‌ای (β=۰/۳۱۳) از طریق تصور از خدا به اندازه ۰/۱۹۴ تأثیر غیر مستقیم و معناداری دارد؛ از این‌رو این‌گونه استنباط می‌شود که با افزایش یک انحراف استاندارد در نمرات باورهای مذهبی، نمرات اخلاق حرفه‌ای به‌صورت مستقیم به اندازه ۰/۳۱۳ انحراف استاندارد، به‌صورت غیر مستقیم و از طریق تصور از خدا به اندازه ۰/۱۹۴ و به‌صورت کلی به اندازه ۰/۵۰۷ انحراف استاندارد افزایش پیدا خواهد کرد. هم‌چنین مقدار ضریب اثر کل تأثیر باورهای مذهبی بر خوش‌بینی معلمان با نقش میانجی تصور از خدا برابر ۰/۷۰۶ است. که نشان می‌دهد، نقش میانجی تصور از خدا در رابطه بین باورهای مذهبی و خوش‌بینی معنی‌دار است. از طرفی با توجه به این‌که مقدار قدر مطلق آماره سوبل از ۱/۹۶ بیش‌تر محاسبه شده و سطح معناداری آزمون (۰/۰۰۰) کم‌تر از سطح خطای ۰/۰۵ به‌دست‌آمده است، می‌توان در سطح اطمینان ۹۵ درصد تأثیر میانجی‌گری تصور از خدا در رابطه بین باورهای مذهبی و خوش‌بینی در معلمان را بار دیگر تأیید کرد؛ بنابراین می‌توان نتیجه گرفت بین باورهای مذهبی و خوش‌بینی با نقش میانجی تصور از خدا در معلمان رابطه وجود دارد. به‌عبارتی دیگر این‌گونه تفسیر می‌شود که باورهای مذهبی علاوه‌بر تأثیر مستقیم خود بر خوش‌بینی (β=۰/۲۶۳) از طریق تصور از خدا به اندازه ۰/۴۴۶ تأثیر غیر مستقیم و معناداری دارد؛ از این‌رو این‌گونه استنباط می‌شود که با افزایش یک انحراف استاندارد در نمرات باورهای مذهبی، نمرات خوش‌بینی به‌صورت مستقیم به اندازه ۰/۳۱۳ انحراف استاندارد، به‌صورت غیر مستقیم و از طریق تصور از خدا به اندازه ۰/۴۴۶ و به‌صورت کلی به اندازه ۰/۷۰۶ انحراف استاندارد افزایش پیدا خواهد کرد. جدول ۵ نتایج ضریب هم‌بستگی فرضیه‌های فرعی پژوهش را ارائه می‌دهد.

جدول ۵: نتایج ضریب هم‌بستگی فرضیه‌های پژوهش

شاخص آماری متغیر	تعداد	مقدار ضریب هم‌بستگی	سطح معناداری
باورهای مذهبی با خوش‌بینی	۲۶۵	۰/۷۰۱	۰/۰۰۰
باورهای مذهبی با اخلاق حرفه‌ای	۲۶۵	۰/۴۹۵	۰/۰۰۰
باورهای مذهبی با تصور از خدا	۲۶۵	۰/۸۰۱	۰/۰۰۰
تصور از خدا با خوش‌بینی	۲۶۵	۰/۷۶۳	۰/۰۰۰
تصور از خدا با اخلاق حرفه‌ای	۲۶۵	۰/۴۸۰	۰/۰۰۰

** در سطح ۰/۰۱ معنی‌داری است. * در سطح ۰/۰۵ معنی‌داری است.

باتوجه به جدول ۵ ضریب هم‌بستگی محاسبه شده بین باورهای مذهبی با خوش‌بینی در معلمان برابر ۰/۷۰۱، بین باورهای مذهبی با اخلاق حرفه‌ای در معلمان برابر ۰/۴۹۵، بین باورهای مذهبی با تصور از خدا در معلمان برابر ۰/۸۰۱، بین تصور از خدا با خوش‌بینی در معلمان برابر ۰/۷۶۳ و بین تصور از خدا با اخلاق حرفه‌ای در معلمان برابر ۰/۷۶۳ است که، با اطمینان ۹۵ درصد می‌توان نتیجه گرفت که بین متغیرهای پنج فرضیه بالا رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد. در ادامه به بررسی فرضیه‌های ششم و هفتم فرعی با در نظر گرفتن نقش میانجی پرداخته شد. فرضیه ششم: بین باورهای مذهبی با خوش‌بینی با میانجی‌گری تصور از خدا در معلمان رابطه وجود دارد.

جدول ۶: بررسی فرضیه ششم پژوهش

مسیر	اثر مستقیم	اثر غیر مستقیم	اثر کل	آماره تی	آزمون سوپل	سطح معناداری	نتیجه
خوش‌بینی ← تصور از خدا ← باورهای مذهبی	۰/۲۴۷	۰/۴۵۵	۰/۷۰۲	۶/۵۲۹	۷/۸۹۰	۰/۰۰۰	تأیید شد

همان‌طور که در جدول ۶ مشاهده می‌شود، مقدار ضریب اثر کل تأثیر باورهای مذهبی بر خوش‌بینی معلمان با نقش میانجی تصور از خدا برابر ۰/۷۰۲ است. که نشان می‌دهد، نقش میانجی تصور از خدا در رابطه بین باورهای مذهبی و خوش‌بینی معنی‌دار است. از طرفی با توجه به این که مقدار قدر مطلق آماره سوپل از ۱/۹۶ بیش‌تر محاسبه شده و سطح معناداری آزمون (۰/۰۰۰) کم‌تر از سطح خطای ۰/۰۵ به‌دست آمده است، می‌توان در سطح اطمینان ۹۵ درصد تأثیر میانجی‌گری تصور از خدا در رابطه بین باورهای مذهبی و خوش‌بینی در معلمان را بار دیگر تأیید کرد؛ بنابراین می‌توان نتیجه گرفت بین باورهای مذهبی و خوش‌بینی با نقش میانجی تصور از خدا در معلمان رابطه وجود دارد. به‌عبارتی دیگر این‌گونه تفسیر می‌شود که باورهای مذهبی علاوه بر تأثیر مستقیم خود بر خوش‌بینی (۰/۲۴۷) از طریق تصور از خدا به اندازه ۰/۴۵۵ تأثیر غیر مستقیم و معناداری دارد؛ از این‌رو این‌گونه استنباط می‌شود که با افزایش یک انحراف استاندارد در نمرات باورهای مذهبی، نمرات خوش‌بینی به‌صورت مستقیم به اندازه ۰/۲۴۷ انحراف استاندارد، به‌صورت غیر مستقیم و از طریق تصور از خدا به اندازه ۰/۴۵۵ و به‌صورت کلی به اندازه ۰/۷۰۲ انحراف استاندارد افزایش پیدا خواهد کرد.

فرضیه هفتم: بین باورهای مذهبی با اخلاق حرفه‌ای با میانجی‌گری تصور از خدا در معلمان رابطه وجود دارد.

جدول ۷: بررسی فرضیه هفتم پژوهش

نتیجه	سطح معناداری	آزمون سوبل	آماره تی	اثر کل	اثر غیر مستقیم	اثر مستقیم
تأیید شد	۰/۰۱۹	۳/۳۲۲	۲/۶۰۸	۰/۵۰۸	۰/۱۹۴	۰/۳۱۴

همان‌طور که در جدول ۷ مشاهده می‌شود، مقدار ضریب اثر کل تأثیر باورهای مذهبی بر اخلاق حرفه‌ای معلمان با نقش میانجی تصور از خدا برابر ۰/۵۰۸ است. که نشان می‌دهد، نقش میانجی تصور از خدا در رابطه بین باورهای مذهبی و اخلاق حرفه‌ای معنی‌دار است. از طرفی باتوجه‌به این‌که مقدار قدر مطلق آماره سوبل از ۱/۹۶ بیش‌تر محاسبه شده و سطح معناداری آزمون (۰/۰۱۹) کم‌تر از سطح خطای ۰/۰۵ به‌دست آمده است، می‌توان در سطح اطمینان ۹۵ درصد تأثیر میانجی‌گری تصور از خدا در رابطه بین باورهای مذهبی و اخلاق حرفه‌ای در معلمان را بار دیگر تأیید کرد؛ بنابراین می‌توان نتیجه گرفت بین باورهای مذهبی و اخلاق حرفه‌ای با نقش میانجی تصور از خدا در معلمان رابطه وجود دارد. به‌عبارتی دیگر این‌گونه تفسیر می‌شود که باورهای مذهبی علاوه‌بر تأثیر مستقیم خود بر اخلاق حرفه‌ای ($\beta = 0/314$) از طریق تصور از خدا به اندازه ۰/۱۹۴ تأثیر غیر مستقیم و معناداری دارد؛ از این‌رو این‌گونه استنباط می‌شود که با افزایش یک انحراف استاندارد در نمرات باورهای مذهبی، نمرات اخلاق حرفه‌ای به‌صورت مستقیم به اندازه ۰/۳۱۴ انحراف استاندارد، به‌صورت غیر مستقیم و از طریق تصور از خدا به اندازه ۰/۱۹۴ و به‌صورت کلی به اندازه ۰/۵۰۸ انحراف استاندارد افزایش پیدا خواهد کرد.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه باورهای مذهبی با خوش‌بینی و اخلاق حرفه‌ای با میانجی‌گری تصور از خدا در معلمان مقطع متوسطه انجام شد. نتایج بیان‌گر وجود رابطه مثبت و معنادار بین باورهای مذهبی با خوش‌بینی در معلمان بود. این یافته با نتایج پژوهش‌های حسینی مهر، عظیم‌زاده پارسا و رحمانی (۱۳۹۹)، حسینی و جعفری (۱۳۹۷)، سرگزی (۱۳۹۷)، ذوقی پایدار، نبی‌زاده و زنده بودی (۱۳۹۵)، مایز (۲۰۲۱)، فرانسیس، کرافت و پایک (۲۰۲۰)، گاربوسکی (۲۰۱۹) و بالدوین، جکسون، اکو و کانن (۲۰۱۸) هم‌سو است. در تبیین این یافته می‌توان بیان داشت که مذهب و باورهای مذهبی می‌تواند در ایجاد احساس امید، احساس صمیمیت با دیگران، آرامش هیجانی، فرصت شکوفایی، احساس راحتی در فرد تأثیر داشته باشد. ایمان به خدا و عمل به اعتقادات دینی، موجب نگرش هدف‌دار فرد به کل زندگی و موجب انسجام و آرامش فرد می‌شود، زیرا فرد خداوند را پناهگاهی مطمئن می‌یابد که در هنگام بروز مشکلات زندگی، می‌تواند به او رجوع کند و به‌عنوان منبعی قدرت‌مند و ایمن موجب تاب‌آوری او در مقابل مشکلات می‌شود. افراد تاب‌آور از احساس اعتماد‌به‌نفس و کارآمدی برخوردارند که به آن‌ها اجازه می‌دهد با موفقیت چالش‌های زندگی را پشت‌سر بگذارند. این افراد، احساس ناامیدی و تنهایی کم‌تری داشته و از این مهارت برخوردارند که به یک مشکل به‌عنوان مسئله‌ای که می‌توانند آن‌را بررسی کنند، تغییر دهد و یا به طرق دیگر حل کنند. توان تحمل آن‌ها در برابر مشکلات، سبب چشم‌انداز مثبت و خوش‌بینی آن‌ها به زندگی می‌شود. خوش‌بینی نیز یکی از ویژگی‌های افراد تاب‌آور است. این‌گونه

افراد با وجود قرار گرفتن در محیط‌های پرخطر، کم‌تر آسیب می‌بینند و با مسائل و مشکلات زندگی به دید مثبت و همراه با خوش‌بینی نگاه می‌کنند. همین نگرش مثبت، سبب افزایش میزان تحمل آنان در برابر مشکلات می‌شود. این‌گونه افراد برای آینده‌شان هدف و برنامه داشته و زندگی برایشان معنادار است. به دلیل میزان بالای خوش‌بینی و باورهای مثبت در آنان، پس از شکست، ناامید و دل‌سرد نشده و بر میزان تلاش‌های خود می‌افزایند. زیرا ایمان و باورهای مذهبی به تلقی فرد مؤمن از جهان شکل خاصی می‌دهد. به‌گونه‌ای که آفرینش و زندگی را معنادار می‌کند. از دیدگاه چنین فردی، هدف از زندگی رسیدن به تکامل و سعادت است. این طرز تلقی از جهان، دید انسان را درباره نظام کل هستی و قوانین حاکم بر آن خوش‌بینانه می‌سازد. فردی که به دستورات دینی عمل می‌کند و به نتیجه تلاش‌های خود خوش‌بین است، در بحران‌های زندگی و برای دستیابی به اهدافش دارای امید و اتکا به یک منبع بزرگ است و همین اتکا به خداوند و پایبندی به مذهب، تأثیر مثبت بر خوش‌بینی و بهزیستی روان‌شناختی فرد دارد.

نتایج در بخش دیگری از یافته‌ها بیان‌گر رابطه مثبت و معنادار بین باورهای مذهبی با اخلاق حرفه‌ای در معلمان بود. این یافته با نتایج پژوهش‌های فرزانه (۱۴۰۱)، سعیدیان و ملکی (۱۳۹۸) و استرانگ، بالبولیا، دیویس و سیبلی^۱ (۲۰۲۱) هم‌سو است. در تبیین این یافته می‌توان بیان داشت که، دین و مذهب از راه‌های فراوانی می‌تواند به انجام عمل اخلاقی کمک کند. در جایی که توجیه الزامات اخلاقی نتواند در انسان ایجاد انگیزه برای انجام عمل اخلاقی بکند، دین می‌تواند با ابزارها و سازوکارهای خاص خود انگیزه لازم را ایجاد کند. قواعد اخلاقی همانند قوانین حقوقی نیاز به ضمانت اجرا دارند. دین می‌تواند به پشتوانه ثواب و عقاب اخروی این ضمانت را تأمین کند. عمل اخلاقی را با مقاصد مختلفی می‌توان انجام داد، حتی شاید گاه انجام عمل اخلاقی برای رسیدن به هدفی شیطانی و غیراخلاقی صورت پذیرد. اگر بپذیریم که قصد انسان در ارزش عمل مؤثر است، دین به جهت آن که بالاترین مقاصد (قرب‌الهی) را در عمل اخلاقی مد نظر دارد، موجب ارزشمندتر شدن عمل اخلاقی خواهد شد. دانشمندان اسلامی معتقدند اخلاق، تنها شامل روابط اجتماعی انسان‌ها نیست، بلکه همه رفتارها و ملکات انسانی قابل مدح و ذم و دارای ارزش را در بر می‌گیرد. خواه مربوط به رابطه انسان‌ها با یکدیگر باشند و خواه مربوط به رابطه انسان با خدا یا حتی رابطه انسان با خودش. همه این باید‌ها و نبایدهای ارزشی در حوزه اخلاقی قرار می‌گیرند و بنابراین، اخلاق لزوماً منحصر به محدوده‌ای خاص مثل رابطه انسان‌ها با یکدیگر یا رابطه انسان با خدا نیست. دین نیز چنین است و با توجه با اشمال آن بر اعتقادات، اخلاق و احکام نمی‌توان آن را منحصر به رابطه انسان با خداوند متعال دانست. دین و مذهب، کل است و اخلاق جزء آن. و رابطه این دو مقوله از نوع اتحاد است. به بیان روشن‌تر، شخص دین‌دار باید اخلاقی باشد و از آن سوی کسی که به دنبال اخلاق است، در واقع دین‌داری باید در وجودش ریشه داشته باشد. اخلاقی که مبتنی بر دین باشد، موجب تحقق یافته عدالت، رحم و مروت، اخوت اجتماعی و پیابندی به قواعد می‌شود.

بخش دیگر یافته‌ها بیان‌گر و جوّ رابطه مثبت و معنی‌دار بین باورهای مذهبی با تصور از خدا در معلمان بود. پژوهشی جهت هم‌سویی با یافته موردنظر در داخل و خارج یافت نشد. در تبیین این یافته می‌توان اظهار داشت که، عمل به باورهای دینی و شرکت در امور مذهبی و اعتقادات دینی برای افراد

حمایت اجتماعی ایجاد می‌کند و این امر بر روحیه و خلق بالای آن‌ها اثر دارد. زیرا تجربه مذهبی و اعمال دینی موجب ایجاد احساس ارتباطی اجتماعی فرد با خدا می‌شود. عمل به باورهای دینی نوعی دیدگاه مطمئن و خودباور به فرد می‌دهد که به‌نظر می‌رسد خدا به منزله پایگاهی ایمنی بخش آن را فراهم و مهیا می‌سازد. در پرتوی این ایمنی و آرامش به‌دست آمده فرصتی برای درک مداوم و تجربه کردن دنیای اطراف می‌یابد. افرادی که باورهای مذهبی قوی‌ای دارند، قادرند حوادث و رخداد‌های فشارزای زندگی را به منزله فرصت‌هایی برای رشد مثبت خود ببینند و این ارزیابی تأثیر مثبتی بر رفتارهای مرتبط با سلامت دارد. هم‌چنین باورهای مذهبی از طریق معنادهی به جریان‌ها و اتفاق‌های زندگی، باعث ایجاد تصور از خدا در فرد می‌شود و نقش خدا را در زندگی برای افراد معنادار می‌سازد. افراد با باورهای مذهبی قوی، با یاد خدا، اندیشیدن به عظمت پروردگار، تفکر درباره فلسفه خلقت، تسبیح ذات حق و شکرگزاری برای نعمت‌ها به آرامش جان و سکینه قلب می‌رسند. زیرا ارتباط قوی با خداوند می‌تواند این افراد را از هرگونه اضطراب، استرس و ناامیدی دور کند و به زندگی آن‌ها معنا و مفهوم تازه بخشد و این احساس را در فرد ایجاد کند که بر قدرت بی‌پایانی تکیه دارد که همواره او را در برابر تمامی مشکلات حفظ خواهد کرد و جز خوبی برای او نخواهد خواست.

بخش دیگری از یافته‌ها بیان‌گر وجود رابطه مثبت و معنادار بین تصور از خدا با خوش‌بینی در معلمان بود. این یافته با نتایج پژوهش‌های اسماعیل‌پور (۱۴۰۱)، حسینی مهر و همکاران (۱۳۹۹)، حسینی و جعفری (۱۳۹۷)، سرگزی (۱۳۹۷)، حسینی و آریاپوران (۱۳۹۷)، ذوقی پایدار و همکاران (۱۳۹۵)، حدادی کوهسار و غباری بناب (۱۳۹۱) و مایز (۲۰۲۱) هم‌سو است. در تبیین این یافته می‌توان اظهار داشت که، باور به این‌که خدایی هست که موقعیت‌ها را کنترل می‌کند و ناظر بر بندگان است تا حد بسیاری اضطراب مرتبط با موقعیت‌ها را کاهش می‌دهد. به‌طوری‌که این افراد معتقدند، می‌توان با اتکا به خداوند، تاب‌آوری و عزت‌نفس را افزایش داد و موقعیت‌های کنترل‌ناپذیر را تحت کنترل درآورد. زیرا هنگام روبه‌رو شدن با یک چالش، حالت اطمینان و پایداری دارند. خوش‌بینی‌گرایش‌های مثبت برنامه‌ریزی برای بهبود و بازسازی موقعیت‌های سخت بر حسب مثبت‌ترین جنبه را پیش‌بینی می‌کند و در این نقطه با تصور از خدا تلاقی پیدا می‌کند، زیرا داشتن اعتقاد به یک منبع بزرگ نیز موجب داشتن امید و دید مثبت به زندگی می‌شود. به‌طور کلی خوش‌بین‌ها گرایش به کاربرد راهبردهای مسئله‌مدار دارند و در برابر مشکلات و استرس‌ها ایستادگی بیش‌تری دارند و از راهبردهایی مانند پذیرش، شوخی و بازسازی مثبت بهره می‌برند. افرادی که خداوند را حمایت‌گر و مراقبت‌کننده تصور می‌کنند. در مواقع بحرانی به او تکیه کرده و راهبردهای مثبتی را به‌کار می‌برند. داشتن تصور مثبت نسبت به آفریدگار می‌تواند انسان را در برابر مشکلات و بحران‌های زندگی مقاوم و امیدوار کند. افرادی که به خدا ایمان دارند، حتی در مواقعی که حمایت اجتماعی و عاطفی خود را از دست داده‌اند، امید خود را از دست نمی‌دهند، ایمان باعث می‌شود که معتقد باشند، خداوند هرگز آن‌ها را تنها نخواهد گذاشت و این امر باعث ایجاد خوش‌بینی در آنان می‌شود.

نتایج در فرضیه پنجم بیان‌گر وجود رابطه مثبت و معناداری بین تصور از خدا با اخلاق حرفه‌ای در معلمان بود. این یافته با نتایج پژوهش‌های فرزانه (۱۴۰۱)، سعیدیان و ملکی (۱۳۹۸)، بک، هلن، یانگ،

بدروسیان و بودنز^۱ (۲۰۱۹) و استرانگ و همکاران (۲۰۲۱) هم‌سو است. در تبیین این یافته می‌توان بیان داشت که، افرادی که باور و تصور صحیحی از خالقیت و قادریت خداوند دارند. نگرش و گرایش آنان به عام هستی از دیده زیانگری است و با باور این که قدرت خداوند فوق قدرت همه قدرت‌هاست در مقابل عوامل محیطی و روانی فشارزاد، دچار ترش و اضطراب‌های بی‌جا نمی‌شوند و با تصور این که یاور و پشتیبانی دارند که قدرتش بر تمام قدرت‌های محیطی و اجتماعی غالب است، احساس امنیت می‌کنند (آردلت^۲، ۲۰۲۰). داشتن تصور مثبت از خدا، بیان‌گر آن است که فرد به مرحله‌ای از شهود دینی رشیده و رفتار و اعمالشان با عقاید آن‌ها منطبق می‌شود. از این‌رو به وحدت شخصیت می‌رسند. انطباق رفتار با باورهای دینی و مذهبی، به سلامت روانی کمک کرده و رفتار هنجارمندانه در افراد را گسترش می‌دهد؛ بنابراین از رفتارهایی که خلاف دستورات دین و شریعت اسلام است، در فرایند کاری خود دوری می‌کنند و رفتارهای عادلانه و متعهدانه در آن‌ها تبلور می‌یابد. افرادی که باور و تصور صحیحی نسبت به عالمیت خداوند دارند و می‌دانند که خدا به کوچک‌ترین اعمال انسان از خوب و بد آگاهی دارد و آن را به مرحله حسابرسی می‌آورد، انگیزه برای انجام اعمال صالحه و ترک گناهان پیدا می‌کنند و برای مراقبت از افکار، گفتار و رفتارشان، در مسیر فرایند خود مهارگری، تقوا و رسیدن به کمال و سعادت قرار می‌گیرند، که همین امر باعث معنی‌دار شدن فرایند انجام کار شده و زمینه را برای ظهور فعل اخلاقی در شروع، تداوم و اتمام کار مهیا می‌کنند که معنادار شدن انجام کار منتهی به توسعه و تقویت اخلاق حرفه‌ای در آنان می‌شود.

یافته‌های دیگر حاکی از این بود که بین باورهای مذهبی با خوش‌بینی با میانجی‌گری تصور از خدا در معلمان رابطه وجود دارد و تصور از خدا به‌عنوان متغیر واسطه‌ای نقش افزایشی در این رابطه دارد. پژوهشی هم‌سو با یافته موردنظر پیدا نشد. در تبیین این یافته می‌توان بیان داشت که، در دین اسلام، باور مترادف با ایمان است و ایمان عبارت است از پذیرش، اقرار و تصدیق قلبی نسبت به اصول و شرایع دینی است که عمل به احکام را در پی داشته باشد. افراد با ایمان هم افرادی هستند که به وجود خداوند، وحدانیت و صفات او ایمان دارند، وحدانیت و صفات کمالیه او را پذیرفته، با شناخت و اقرار به وجود او و باور قلبی نسبت به وی در برابر بزرگی و عظمت او سر تسلیم فرود می‌آورند. طبق دیدگاه شارپ، رنتفرو و گییسون^۳ (۲۰۱۷) برجسته‌ترین عملکرد روان‌شناختی مذهب، ارائه حس معنا و هدف در زندگی است و به نظر می‌رسد افرادی که تصور مثبتی از خدا دارند و خدا را حمایت‌کننده، مهربان، مراقب و قادر و توانا تصور می‌کنند، احساس هدف‌مندی و معنای بیش‌تری در زندگی دارند. سازوکار ایجاد آرامش روانی از طریق تصور به خدا به این‌صورت است که رفتارهایی مانند توکل به خداوند و عبادت می‌توانند با ایجاد امید، ترغیب و تشویق به نگرش‌های مثبت، موجب آرامش درونی افراد می‌گردد و باعث می‌شود در موقعیت‌های مختلف افراد از طریق داشتن احساس تعلق به منبع بیکران قدرت، امیدواری به یاری خداوند، بهره‌مندی از حمایت‌های معنوی به هدف و معنای بیش‌تری در زندگی دست یابند که این امر در خوش‌بینی آنان تأثیرگذار است (صبورنژاد، ۱۳۹۷).

یافته‌های دیگر نشان داد که بین باورهای مذهبی با اخلاق حرفه‌ای با میانجی‌گری تصور از خدا در معلمان رابطه وجود دارد و تصور از خدا به‌عنوان متغیر واسطه‌ای نقش افزایشی در این رابطه دارد. پژوهشی هم‌سو با یافته موردنظر پیدا نشد. در تبیین این یافته می‌توان بیان داشت که داشتن معنا و هدف در زندگی، احساس تعلق داشتن به منبعی والا، امیدواری به یاری خداوند در شرایط مشکل‌زای زندگی، بهره‌مندی از حمایت‌های اجتماعی و معنوی همگی از جمله روش‌هایی هستند که افراد مذهبی با دارا بودن آن‌ها می‌توانند در مواجهه با حوادث زندگی، آسیب کم‌تری را متحمل شوند. در واقع باورهای مذهبی با تأثیرگذاری بر ارزیابی موقعیت، ارزیابی شناختی فرد، فعالیت‌های مقابله‌ای، منابع حمایتی می‌توانند موجب کاهش احساس آسیب‌پذیری در فرد شوند که همین امر باعث افزایش خوش‌بینی در آنان می‌گردد (ویمبرلی، ۲۰۲۰). هم‌چنین اعتقاد راسخ به دین و مذهب و ترس از عذاب الهی می‌تواند افراد را در اجتناب از عملکرد ناسالم جلوگیری کند. افرادی که باورهای مذهبی قوی دارند، از نظر پایبندی به اصول اخلاقی در سطح بالاتری بوده و عزت‌نفس بیش‌تری دارند و در نتیجه از اخلاق حرفه‌ای بالاتری برخوردارند. زیرا نگرش انسان‌های مذهبی به عملکرد ناسالم و تخلفات منفی است و برای پیش‌گیری از ارتکاب عمل بد به دین متوسل می‌شوند و کم‌تر به دنبال کارهای خلاف می‌گردند. باتوجه‌به یافته‌های پژوهش پیشنهاد می‌شود، با استفاده از اساتید و متخصصان روان‌شناس، معلمان را آماده رویارویی با هر موقعیت استرس‌زا کنند، به‌گونه‌ای که قادر باشند در شرایط نامطمئن و ویژه‌ای که برایشان پیش می‌آید با حفظ خونسردی و آرامش، وظایف مربوطه را انجام دهند و با نشان دادن میزان نگرش آنان و تصور آنان نسبت به خداوند نشان دهند که افرادی قابل اعتمادند و با ارائه پاسخ مثبت به آن‌ها از طرف مدیران، بر توانمندسازی روانی و اخلاق حرفه‌ای آن‌ها افزوده شود. فرصت‌های رشد شخصی و دریافت شغل، متناسب با توانایی و علائق فرد و معنادار کردن کار برای معلمان مدارس، از طریق طراحی شغل‌ها به‌صورت با معنا و جذاب، ایجاد شود. مدیران جهت تقویت اخلاق حرفه‌ای معلمان، باید تلاش کنند سبک رهبری‌شان بر اساس ارزش‌هایی بنا گردد که فراتر از علایق شخصی و موفقیت‌های مادی باشد. بنابراین مدیران باید در سبک رهبری خود راهبردها و مأموریت‌های سازمان را مدنظر قرار داده و در برابر آن پاسخ‌گو باشند. هم‌چنین مدیران، با حل مشکلات معیشتی کارکنان و کاهش فشارهای روحی آنان، باعث بروز رفتارهای مثبت در معلمان و تمرکز در وظایف ارجاعی آنان شوند.

تشکر و قدردانی

نویسندگان این مقاله بر خود لازم می‌دانند از اداره آموزش و پرورش شهرستان بهشهر که امکان انجام این پژوهش را میسر نمود کمال تشکر و قدردانی را داشته باشند.

منابع

- احمدی، فریدون (۱۳۹۹). شناسایی عوامل مؤثر بر توسعه رفتار شهروندی سازمانی و ارائه الگو برای شرکت نفت ایران. رساله دوره دکتری، دانشکده پرديس دانشگاه تهران.
- اسماعیل پور، سیده مرضیه (۱۴۰۱). مقایسه ترس ناشی از مرگ، تاب‌آوری اجتماعی و سلامت معنوی افراد با جهت‌گیری مذهبی درونی و بیرونی. پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد. دانشگاه پیام نور ساری.
- امیدی، احد، رفیعی هنر، حمید، و سقای بی‌ریا، محمدناصر (۱۴۰۱). ساخت و اعتباریابی پرسش‌نامه تصور از خدا بر اساس اسماء الهی در آیات و روایات. *روان‌شناس دین*. ۱۱۵(۱)، ۴۰-۲۱.
- افتخاری شهری، افروغ سادات، مؤمنی مهموئی، حسین، اکبری، احمد، و عجم، علی اکبر (۱۴۰۲). مؤلفه‌های سواد دینی معلمان: مرور سیستماتیک براساس مدل رایت، *مسائل کاربردی تعلیم و تربیت اسلامی*، ۸(۲)، ۲۸-۷. <http://dx.doi.org/10.61186/qaiee.8.2.7>
- ایرانپور، عادل، آریانپور، حمیدرضا، و فتاحی اردکانی، حسین (۱۴۰۲). بررسی روابط ساختاری ویژگی‌های شخصیتی و مشارکت سیاسی دانشجویان با نقش واسطه‌ای باورهای مذهبی. *مطالعات اسلام و روان‌شناسی*، ۱۷(۳۲)، ۵۳-۲۵. <https://doi.org/10.30471/psy.2023.8971.2056>
- بشارت، زیبا، شاه طالبی حسین آبادی، بدری، سعیدیان خوراسگانی، نرگس (۱۳۹۸). شناسایی مؤلفه‌ها و ارائه مدل رهبری اخلاقی در دانشگاه (مورد مطالعه: دانشگاه‌های آزاد اسلامی کشور). *علوم تربیتی*، ۲۶(۲)، ۲۳۹-۲۵۶. <https://doi.org/10.22055/edus.2019.28686.2793>
- جلیلی، فاطمه، هاشمی، زهرا (۱۴۰۲). روابط ساختاری جهت‌گیری مذهبی با اخلاق حرفه‌ای معلمان، نقش میانجی گر تحول اخلاقی. *مسائل کاربردی تعلیم و تربیت اسلامی*، ۸(۱)، ۶۷-۸۴. <http://dx.doi.org/10.52547/qaiee.8.1.67>
- حدادی کوهسار، علی‌اکبر، غباری بناب، باقر (۱۳۹۱). رابطه تصور از خدا و روان‌پریشی. *مطالعات اسلام و روان‌شناسی*. ۱۱(۱)، ۵۹. https://islamicpsy.rihu.ac.ir/article_1055.html
- حسینائی، علی و جعفری، مرضیه (۱۳۹۷). بررسی رابطه بین تصور از خدا با خوش‌بینی در دانشجویان، هفتمین کنفرانس ملی توسعه پایدار در علوم تربیتی و روان‌شناسی، *مطالعات اجتماعی و فرهنگی*، تهران.
- حسینی، فزه، آزاد ارمکی، تقی، بهار، مه‌ری، و آذری، هاجر (۱۴۰۰). تحولات معنایی خانواده در اسناد بالادستی صادره از جانب رهبر معظم انقلاب اسلامی ایران. *مطالعات الگوی پیشرفت اسلامی-ایرانی*، ۹(۱)، ۱۲۴-۱۰۱. https://www.ipoba.ir/article_134671.html
- حسینی مهر، علی، عظیم‌زاده پارسی، آرزو، و رحمانی، عذرا (۱۳۹۹). الگوی ساختاری رابطه جهت‌گیری مذهبی و نشانه‌های سلامت روانی با میانجی‌گری خوش‌بینی. *روان‌شناسی دین*، ۱۳(۱)، ۱۱۰-۹۵.
- حسینی، سعیده‌السادات، و آریاپوران، سعید (۱۳۸۷). بررسی رابطه جهت‌گیری مذهبی درونی و بیرونی با نگرانی و اضطراب مرگ دانشجویان دانشگاه آزاد کرمانشاه. *همایش ملی روان‌شناسی و کاربرد آن در جامعه*.
- ذوقی پایدار، محمدرضا، نبی‌زاده، صفدر، و زنده بودی، راحیل (۱۳۹۵). رابطه میزان عمل به باورهای دینی با تاب‌آوری و خوش‌بینی در دانشجویان دانشگاه بوعلی سینا. *روان‌شناسی دین*، ۹(۲)، ۹۶-۸۵.

رحیمی، ملیحه، زاده‌محمدی، علی، و غباری بناب، باقر (۱۴۰۱). نقش میانجی‌گری ناگویی هیجانی در ارتباط بین تصور از خدا و رضایت زناشویی. *روان‌شناسی دین*، ۱۵(۱)، ۷۹-۹۶.

سرگزی، زهرا (۱۳۹۷). رابطه بین باورهای مذهبی، ذهن‌آگاهی و مطلوبیت اجتماعی با خوش‌بینی معلمان زن شهر آمل. پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد. *دانشگاه آیت‌الله آملی*.

سعیدیان، اسماعیل، و ملکی، مهدی (۱۳۹۸). نقش باورهای دینی در اخلاق حرفه‌ای کارکنان شرکت توزیع نیروی برق مازندران. *سومین همایش ملی سبک زندگی و سلامت*. *دانشگاه آزاد اسلامی واحد یزد*.

شعبانی بشلی، زهرا (۱۴۰۱). رابطه محیط کاری سالم و رفتار شهروندی سازمانی معلمان (مورد مطالعه: مدارس ابتدایی شهرستان سوادکوه شمالی). *فصلنامه پژوهش‌های کاربردی در مدیریت و علوم انسانی*، ۳(۷)، ۱۱۱-۱۰۲.

شفیع‌پور مطلق، فرهاد، و آتشک، محمد (۱۴۰۰). رابطه بین باورهای دینی با عدالت و تعهد آموزشی استادان با واسطه‌گری جهت‌گیری مذهبی. *روان‌شناسی دین*، ۱۴(۱)، ۸۳-۹۶.

شفیعی‌نیا، مهسا (۱۳۹۴). رابطه جو سازمانی و اخلاق حرفه‌ای با عملکرد شغلی معلمان دوره دوم متوسطه ناحیه ۳ شهر شیراز، پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد، *دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت - دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی*.

شیردل، حیدرعلی (۱۴۰۲). رابطه یادگیری سازمانی با توانمندسازی و عملکرد شغلی در معلمان دوره ابتدایی. پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد. *دانشگاه شهید باهنر کرمان*.

شیوخی، مصطفی (۱۴۰۰). بررسی اثر سرمایه روان‌شناختی بر خوش‌بینی سازمانی از طریق متغیر میانجی جو روان‌شناختی. پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد. *دانشگاه پیام نور یزد*.

صادقی، منصوره‌السادات، مظاهری، محمدعلی، و سعاده، ملک‌عسگر (۱۳۸۷). والدین، خود و دیگران مهم: منابع تصور از خدا. *مجله علوم رفتاری*، ۲(۱)، ۸۳-۹۶.

صبورنژاد، ریحانه (۱۳۹۷). بررسی رابطه عمل به باورهای دینی و امیدواری با رضایت از زندگی دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه شهر تهران. *رویش روان‌شناسی*، ۷(۲)، ۲۴۰-۲۲۳. <http://frooyesh.ir/article-1-1225-fa.html>

طاهریان، حمید، و بهرامی، محمد (۱۳۹۹). بررسی رابطه بین آموزه‌های دینی و تربیت اخلاقی دانش‌آموزان. *سومین کنگره بین‌المللی نوآوری و تحقیق در علوم انسانی و اسلامی*.

طاهری، یوکابد (۱۳۹۸). *رابطی جو و اثربخشی مدارس دولتی*، پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد، *دانشگاه الزهراء، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی*.

طلائی، علی، محرری، فاطمه، توکلی، فاطمه، فردوسی مکان، امین، و برهانی مغانی، مهدیه (۱۳۹۲). رابطه باورهای اساسی دینی و سبک دل‌بستگی به خداوند با فرسودگی شغلی در کارکنان ستادی دانشگاه علوم پزشکی مشهد.

<https://doi.org/10.22038/jfmh.2013.1837>. ۲۱۶-۲۲۴، ۱۵(۳)، ۲۱۶-۲۲۴.

علاقه‌بند، علی (۱۴۰۰). *مبانی نظری و اصول مدیریت آموزشی*. تهران: نشر روان.

غلامی، محمد احمد، حیدری، محمدحسین، و بختیارنصرآبادی، حسن‌علی (۱۴۰۱). اخلاق حرفه‌ای معلمی از منظر فلسفه اخلاقی مارتین بوبر. *اخلاق در علوم و فناوری*، ۱۷(۲)، ۹-۱. <http://ethicsjournal.ir/article-1-2658-fa.html>

فرزانه، عبدالحمید (۱۴۰۱). مبانی دینی پیش فرض‌های اخلاق حرفه‌ای معلمان و اعضای هیات علمی دانشگاه‌ها. پژوهش‌های اخلاقی. ۱۲(۴)، ۱۴۱-۱۶۰. <https://dorl.net/dor/20.1001.1.23833279.1401.12.48.4.8>

فلاحی سرشت، شیوا، یزدانبخش، کامران، و فداکار گلبو، پرویز (۱۴۰۰). تبیین نگرش والدین نسبت به فرزند معلول بر اساس باورهای مذهبی و حمایت اجتماعی: میانجی‌گری رضایت زناشویی. مسائل کاربردی تعلیم و تربیت اسلامی، ۱۶(۱)، ۷۲-۵۳. <https://doi.org/10.52547/qaiie.6.1.53>

قدیمی یردوقدی، رضا، و حافظیان، مریم (۱۳۹۹). روابط ساختاری هوش اجتماعی و خودمتمایزسازی با واسطه‌گری دینداری معلمان. مسائل کاربردی تعلیم و تربیت اسلامی، ۵(۲)، ۱۶۶-۱۴۳. <https://doi.org/10.29252/qaiie.5.2.143>

گل صنم لو، محمد، نعیمی، ابراهیم، خورسندی طاسکوه، علی، و شریعتی، سید صدرالدین (۱۴۰۰). طراحی الگوی معلم خوب باتکیه بر سند تحول بنیادین آموزش و پرورش. مطالعات راهبردی بسیج، ۲۴(۹۰)، ۲۲۲-۱۷۹. https://www.bsrq.ir/article_134395.html

محسنی، سحر، میرشکاری، لیلا، کهکی، فاطمه، ثناگو، اکرم، و آهویی، مهشید (۱۳۹۵). رابطه بین خوش‌بینی و هوش عاطفی با فرسودگی شغلی کارکنان آموزش و پرورش زاهدان. مجله نسیم تندرستی، ۵(۱۸)، ۱۵-۹. https://jfh.sari.iau.ir/article_656565.html

محمدحسینی، حمیده (۱۴۰۲). بررسی رابطه بین دین‌داری در کار با اثربخشی عملکرد معلمان تربیت بدنی ناحیه ۱ شهر کرمان. مطالعات راهبردی علوم انسانی و اسلامی، ۱۵(۱)، ۳۸-۱۹.

نجات، آسیه، شهبابی زاده، فاطمه، و غباری بناب، باقر (۱۳۹۲). دل‌بستگی ادراک شده دوران کودکی، فرآیند سازش تصور از خدا و خود پنداشت در مدل سلامت روانی: مدل یابی معادلات ساختاری. روان‌شناسی تحولی روان‌شناسی ایرانی، ۳۸، ۲۰۰-۱۸۷. https://journals.iau.ir/article_512206.html

نجفی، محمود (۱۳۸۵). بررسی رابطه کارآیی خانواده و دینداری با بحران هویت. دانشور رفتار، ۱۳(۱۶)، ۲۶-۱۷.

نصیری، مریم‌السادات (۱۳۹۹). پیش‌بینی تاب‌آوری براساس جهت‌گیری مذهبی، جهت‌گیری هدف و خودکارآمدی عمومی در بین دانش‌آموزان دختر دبیرستان‌های اردکان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه آزاد یزد.

References

- Ardelt, M. (2020). Effects of Religion and Purpose in Life on Elders' Subjective Well- Being and Attitudes Toward Death. *Journal of Religious Gerontology*, 14(4), 125-129. DOI:10.1300/J078v14n04_04
- Baldwin, D., Jackson, D., Okoh, I., Cannon, K. (2011). Resiliency and optimism: An African American senior Citizen, s perspective. University of Tennessee, Knoxville, TN, USA, *The journal of Black psychology*, 9(15), 125-137. DOI:10.1177/0095798410364394
- Basharat, Z., Shah Talebi Hosseinabadi, B., & Saidian Khorasgani, N. (2018). Identifying the components and presenting the ethical leadership model in the university (case study: Islamic Azad Universities of the country). *Educational Sciences*, 26(2), 239-256. <https://doi.org/10.22055/edus.2019.28686.2793>. [In Persian]
- Beck, A. T., Hollon, S. D., Young, J. E., Bedrosian, R. C., & Budenz, D. (2019). *Treatment of depression with cognitive therapy and amitriptyline*. Archives of general psychiatry, 42(2), 142-148. doi: 10.1001/archpsyc.1985.01790250036005

- Buber M. (1982). *On the Bible*. Edited by: N. Glatzer N. New York: Schocken Books Press.
https://books.google.com/books/about/On_the_Bible.html
- Cadozier, V. (2002). *The moral profession: A study of moral development and professional ethics*. Retrieved from proquest.com.
- Carver, C.S., Scheier, M.F. (1985). *ptimism. Clinical psychology review*. 30, 879-88.
- Delle, E., & Searle, B. (2022). Career adaptability: The role of developmental leadership and career optimism. *Journal of Career Development*, 49(2), 269-281.
<https://doi.org/10.1177/0894845320930286>
- Dickie, J. R., Eshleman, A. K., Merasco, D. M., Shepard, A., Wilt, M. V., & Johnson, M. (2016). Parent-child relationships and children's images of God. *Journal for the scientific study of Religion*, 25-43.
<https://doi.org/10.2307/1387880>
- Eftekhari Shahri,., Momeni Mehmoui, H., Akbari, A., & Ajam, A. A. (2023). The components of teachers' religious literacy: a systematic review based on Wright's model, *qaiie*, 8(2), 7-28.
<http://dx.doi.org/10.61186/qaiie.8.2.7>. [In Persian]
- Falahi Sarasht, S., Yazdanbakhsh, K., & Fadakar Golbo, P. (2021). Explaining parents' attitudes towards disabled children based on religious beliefs and social support: mediation of marital satisfaction. *qaiie*, 6(1), 53-72. <https://doi.org/10.52547/qaiie.6.1.53>. [In Persian]
- Farzaneh, A.H. (2022). Religious foundations of presuppositions of professional ethics of teachers and university faculty members. *Ethical research*. 12(4), 141-160.
<https://dorl.net/dor/20.1001.1.23833279.1401.12.48.4.8>. [In Persian]
- Francis, L. J., Croft, J. S., & Pyke, A. (2020). Religious diversity, empathy, and God images: Perspectives from the psychology of religion shaping a study among adolescents in the UK. *Journal of Beliefs & Values*, 33(3), 293-307. DOI:10.1080/13617672.2012.732810
- Fürstenberg, N., Alfes, K., & Shantz, A. (2020). Meaningfulness of work and supervisory-rated job performance: A moderated-mediation model. *Human resource management*, (12), 22-54. DOI:10.1002/hrm.22041
- Garbowski, 2019, *Transformational leadership and the dispositional effects of hope, optimism, and resilience on governmental leaders*, Regent university united states-Virginia, proquest, 123pages: AAT 34257370.
- Gholami, M. A., Heydari, M.H., & Bakhtiyar Nasrabadi, H. A. (2022). Teacher's professional ethics from the perspective of Martin Buber's moral philosophy. *Ethics in Science and Technology*, 17(2), 1-9. <http://ethicsjournal.ir/article-1-2658-fa.html>. [In Persian]
- Goodwin, K. (2019). Developing self-efficacy and career optimism through participation in communities of practice within Australian creative industries. *Australian Journal of Career Development*, 28(2), 122-131. DOI:10.1177/1038416219849644
- Haddadi Kohsar, A.A., & Ghobari Bonab, B. (2013). The relationship between the idea of God and psychosis. *Islamic studies and psychology*. 6(11), 59. https://islamicpsy.rihu.ac.ir/article_1055.html. [In Persian]
- Hosseinaei, A., & Jafari, M. (2017). Investigating the relationship between the idea of God and optimism in students, the 7th National Conference on Sustainable Development in Educational Sciences and Psychology, *Social and Cultural Studies, Tehran*. [In Persian]
- Hosseini, F., Azad Aramaki, T., Bahar, M., & Azari, H. (2021). Changes in the meaning of the family in the upper documents issued by the Supreme Leader of the Islamic Revolution of Iran. *Studies of Islamic-Iranian development pattern*, 9(1), 101-124. https://www.ipoba.ir/article_134671.html. [In Persian]

- Hosseini, S. A. S., & Aryapouran, S. (2007). Investigating the relationship between internal and external religious orientation and death anxiety of Kermanshah Azad University students. National conference of psychology and its application in society. [In Persian]
- Iranpour, A., Arianpour, H., & Fatahi Ardakani, H. (2023). Examining the structural relationships of personality traits and political participation of students with the mediating role of religious beliefs. *Islamic studies and psychology*. 17(32), 25-53. <https://doi.org/10.30471/psy.2023.8971.2056>. [In Persian]
- Jalili, F., & Hashemi, Z. (2023). Structural relationships of religious orientation with teachers' professional ethics, the mediating role of moral transformation. *Qaiie*, 8(1), 67-84. <http://dx.doi.org/10.52547/qaiie.8.1.67>. [In Persian]
- Kusworo, A. D. B. (2020). Effect of Business Ethics and Professional Ethics to the Perception of Students. *PEDAGOGIA: Journal Pendidikan*, 9(1), 131-135. DOI:10.21070/pedagogia.v9i1.313
- Kutcher, E. J.; Bragger, J. D.; Rodriguez-Srednicki, O.; and Masco, J. L. (2022). The Role of Religiosity in Stress, Job Attitudes, and Organizational Citizenship Behavior. *Journal of Business Ethics*, 95(2), 319-337. DOI:10.1007/s10551-009-0362-z
- Mays, V.M. (2021), *The relationship of religion/spirituality to optimism, perceived health status and HIV progression in seropositive African American men who have sex with men*. International Conference on AIDS, University of California, School of Public Health, Los Angeles, United States. doi: 10.1007/s11904-013-0175-7
- McLean, L., Taylor, M., & Jimenez, M. (2019). Career choice motivations in teacher training as predictors of burnout and career optimism in the first year of teaching. *Teaching and Teacher Education*, 85(1), 204-214. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2019.06.020>
- Mehr Hosseini, A., Azimzadeh Parsi, A., & Rahmani, E. (2019). The structural model of the relationship between religious orientation and mental health symptoms with the mediation of optimism. *Psychology of religion*. 13(1), 95-110. [In Persian]
- Ran, Q., Yang, J., Yang, W., Wei, D., Qiu, J., & Zhang, D. (2017). *The association between resting functional connectivity and dispositional optimism*. *PLoS One*, 12(7), 178-190. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0180334>
- Sabornjad, R. (2017). Investigating the relationship between practicing religious beliefs and hope with life satisfaction of middle school female students in Tehran. *Development of a psychologist*. 7(2), 223-240. <http://frooyesh.ir/article-1-1225-fa.html>. [In Persian]
- Sadeghi, M. A.S., Mazaheri, M. A., & Saadah, M.A. (2007). Parents, Self, and Significant Others: Sources of Conceptions of God. *Journal of Behavioral Sciences*, 2(1), 83-96. [In Persian]
- Shabani Beshli, Z. (2022). The relationship between a healthy work environment and teachers' organizational citizenship behavior (case study: elementary schools in Northern Swadkoh city). *Quarterly journal of applied researches in management and humanities*. 3(7), 102-111. [In Persian]
- Shafi'nia, M. (2014). The relationship between organizational climate and professional ethics with the job performance of secondary school teachers in the 3rd district of Shiraz, master's thesis, Islamic Azad University, Maroodasht Branch - Faculty of Educational Sciences and Psychology. [In Persian]
- Shafipour Mutlaq, F., & Ateshak, M. (2021). The relationship between religious beliefs with justice and teachers' educational commitment through the mediation of religious orientation. *Psychology of Religion*. 14(1), 83-96. [In Persian]

- Sharp, C. A., Rentfrow, P. J., & Gibson, N. J. (2017). One God but three concepts: Complexity in Christians' representations of God. *Psychology of Religion and Spirituality*, 9(1), 95-110. DOI:10.1037/rel0000053
- Shiokhi, M. (2021). Investigating the effect of psychological capital on organizational optimism through the mediating variable of psychological climate. Master's thesis. *Payam Noor University of Yazd*. [In Persian]
- Shirdel, H.A. (2023). The relationship between organizational learning and empowerment and job performance in primary school teachers. *Master's thesis. Shahid Bahonar University of Kerman*. [In Persian]
- Stronge, S., Bulbulia, J., Davis, D. E. & Sibley, C. G. (2021), Religion and the development of character: Personality changes before and after religious conversion and deconversion, *Social Psychological and Personality Science*, 12(5), 801–811. DOI:10.1177/1948550620942381
- Taheri, Y. (2018). The relationship between atmosphere and effectiveness of public schools, Master's thesis, Al-Zahra University, *Faculty of Educational Sciences and Psychology*. [In Persian]
- Taherian, H., Bahrami, M. (2019). Examining the relationship between religious teachings and moral education of students. *The third international innovation and research congress in humanities and Islamic sciences*. [In Persian]
- Talai, A., Mohrhari, F., Tavakoli, F., Ferdowsi Makan, A., & Burhani Mughani, Ma. (2012). The relationship between basic religious beliefs and the style of attachment to God with job burnout among the staff of Mashhad University of Medical Sciences. *Principles of Mental Health*, 15(3), 216-224. <https://doi.org/10.22038/jfmh.2013.1837>. [In Persian]
- Taylor, M., McLean, L., Bryce, C. I., Abry, T., & Granger, K. L. (2019). The influence of multiple life stressors during Teacher Training on Burnout and Career Optimism in the first year of teaching. *Teaching and teacher education*, 86, 102910. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2019.102910>
- Wimberley, D. W. (2020). *Religion and role-identity: A structural symbolic interactionist conceptualization of religiosity*, *Sociological Quarterly*, 30: 125-142. DOI:10.1111/j.1533-8525.1989.tb01515.x